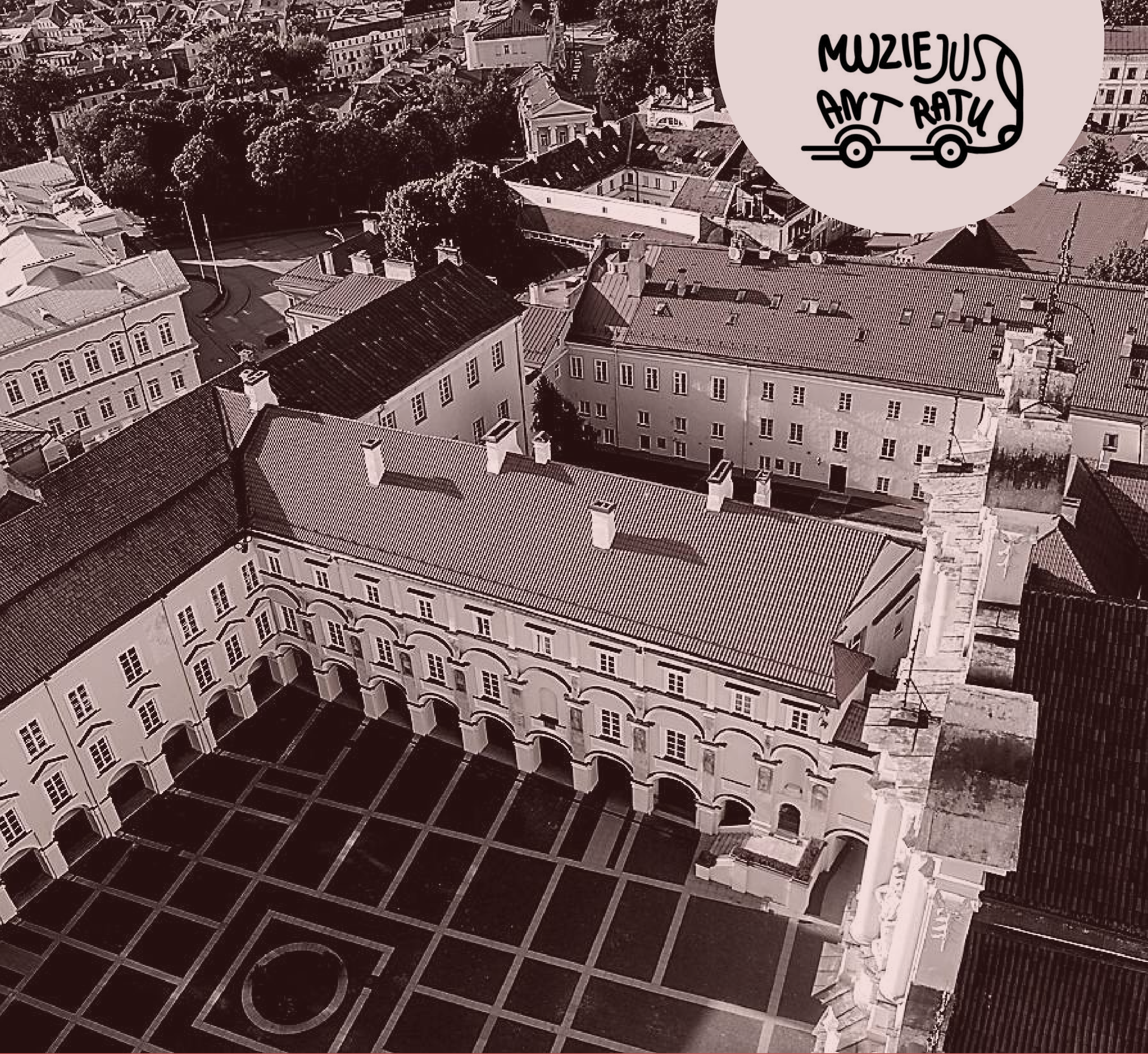

MUZIEJUS
ANT RATŲ

LIETUVOS ŠVIETIMO ISTORIJA

GIDŲ-EDUKATORIŲ VADOVĖLIS

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

PROJEKTAS FINANSUOJAMAS 2014-2021 M. EUROPOS
EKONOMINĖS ERDVĖS FINANSINIO MECHANIZMO LĖŠOMIS

TURINYS

3 ŠVIETIMAS LIETUVOJE
XIV-XVI A.
PIRMOSIOS MOKYKLOS LIETUVOJE

4 ŠVIETIMAS LIETUVOJE
XVI-XVIII A.
REFORMACIJOS IR
KONTRREFORMACIJOS JUDĖJIMAI
LIETUVOJE IR JŲ ĮTAKA LIETUVOS
ŠVIETIMO SISTEMAI

10 VILNIAUS
UNIVERSITETAS 1579-
1832 M.

12 ŠVIETIMAS LIETUVOJE
XIX A.
RUSIJOS IMPERIJOS OKUPACIJOS
LAIKOTARPIS

15 ŠVIETIMAS LIETUVOJE
1904-1940 M.
TAUTINĖS MOKYKLOS KŪRIMAS

19 ŠVIETIMAS
OKUPACIJŲ METAIS
1940-1991

20 REKOMENDUOJAMA
LITERATŪRA

ŠIAME GIDŲ-EDUKATORIŲ VADOVĖLYJE RASITE PAGRINDINĘ INFORMACIJĄ, LEISIANČIĄ PRADĖTI PAŽINTI SU LIETUVOS ŠVIETIMO ISTORIJOS RAIDĄ. ŠIS GIDŲ-EDUKATORIŲ VADOVĖLIS NĖRA MOKSLINĖ STUDIJA, O VEIKIAU SUPAPRASTINTA SINTEZĖ, KURI NEATSAKYS Į VISUS KYLANČIUS KLAUSIMUS, TAČIAU BUS PIRMASIS ATSPIRTIES TAŠKAS JŪSŲ KELIONĖJE. VADOVĖLIO STRUKTŪRA GAN PAPRASTA, KIEKVIENAS SKYRIUS SKIRTAS VIS KITAM LIETUVOS ŠVIETIMO ISTORIJOS PERIODUI - NUO PIRMOSIOS MOKYKLOS PRIE VILNIAUS KATEDROS IKI SOVIETINĖS OKUPACIJOS LAIKŲ. TAIP PAT VADOVĖLYJE RASITE ILIUSTRACIJŲ, KURIOS LEIS GERIAU PAŽINTI PRAEITIES REALIJAS, O VADOVĖLIO PABAIGOJE TRUMPĄ REKOMENDUOJAMOS LITERATŪROS SĄRAŠĄ, KURIS PADĖS TĘSTI PAŽINTI SU LIETUVOS ŠVIETIMO ISTORIJA.

INFORMACIJĄ PARENGĖ LIETUVOS ŠVIETIMO
ISTORIJOS MUZIEJUS

1 SKYRIUS

ŠVIETIMAS LIETUVOJE XIV – XVI A.

PIRMOSIOS MOKYKLOS LIETUVOJE

LIETUVOS DIDŽIOJOJE KUNIGAIKŠTYSTĖJE PIRMOSIOS MOKYKLOS PRADĖTOS STEIGTI PRIE BAŽNYČIŲ XIV A. PABAIGOJE PRIĖMUS KRIKŠČIONYBĘ. **PIRMOJI ŽINOMA MOKYKLA VEIKĖ PRIE VILNIAUS KATEDROS, MINIMA 1397 M.** TAIGI, PRIE PARAPINIŲ BAŽNYČIŲ IR VIENUOLYNŲ PRADĖTOS STEIGTI VIENOS PAKOPOS (DVEJŲ METŲ) PRADINĖS MOKYKLOS, VADINAMOSIOS PARAPINĖS MOKYKLOS (1409 M. TRAKUOSE, APIE 1469 M. VARNIUOSE, APIE 1473 M. KAUNE), IR VIENUOLYNŲ MOKYKLOS (VILNIAUS PRANCIŠKONŲ MOKYKLA, ĮKURTA XV AMŽIUJE). JOSE VISŲ LUOMŲ BERNIUKAI (IŠSKYRUS BAUDŽIAUNINKUS) MOKĖSI LIETUVIŠKAI IR LENKIŠKAI (GABESNI MOKINIAI DAR IR LOTYNŲ KALBOS) SKAITYTI, RAŠYTI, SKAIČIUOTI IR TIKĖJIMO PRADMENŲ, DAŽNIAUSIAI MOKYTOJAVO KUNIGAI. MANOMA, ŠIUO LAIKOTARPIU VEIKĖ IR DAUG NAMŲ MOKYKLŲ, DAUGIAUSIAI DVARUOSE, KURIUOSE MOKĖ PRIVATŲS MOKYTOJAI, NES

LIETUVIŲ STUDENTŲ DAUGĖJO UŽSIENIO UNIVERSITETUOSE. DAŽNAI LIETUVIŲ STUDENTUS Į UŽSIENIO UNIVERSITETUS LYDĖDAVO PRIVATŲS KOREPETITORIAI, KURIE PADĖDAVO STUDIJŲ PROCESĖ. IKI PIRMŲJŲ MOKYKLŲ KILMINGIEJI SAVO VAIKUS MOKYDAVO NAMIE, O VĖLIAU IŠSIŲSDAVO Į DVARUS, JOG ŠIE ĮGYTŲ PATIRTIES VALSTYBĖS VALDYME IR PASIRUOŠTŲ BŪSIMOMS PAREIGOMS VALSTYBĖS APARATE.

1 PAV. ISTORIKAS J. DLUGOŠAS MOKO LIETUVOS DIDIKŲ VAIKUS, XV A. DAIL. A. MEŠKAUSKAITĖS F. CYNKO PAVEIKSLO KOPIJA

2 SKYRIUS

ŠVIETIMAS LIETUVOJE XVI – XVIII A.

REFORMACIJOS IR KONTRREFORMACIJOS JUDĖJIMAI LIETUVOJE IR JŲ ĮTAKA LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMAI

XVI A. 3 DEŠIMTMETYJE PRASIDĖJĘS HUMANIZMO IR REFORMACIJOS JUDĖJIMAS PASKATINO ŠVIETIMO PLĖTOTĘ, TOKIĄ PADĖTĮ NULĖMĖ KATALIKŲ IR REFORMATŲ, SIEKIANČIŲ UGDYTI JAUNIMĄ PAGAL SAVO PAŽIŪRAS, KONKURENCIJĄ, IŠKILO POREIKIS MOKYTI VAIKUS ŠV. RAŠTO GIMTĄJA KALBA. PRADINĖS MOKYKLAS KŪRĖ KATALIKAI, PROTESTANTAI, STAČIATIKIAI, UNITAI, JUDĖJAI, KARAIMAI. JAS DAUGIAUSIA LANKĖ NEPRIVILEGIJUOTŲJŲ LUOMŲ VAIKAI, BAJORŲ VAIKUS MOKĖ NAMŲ MOKYTOJAI. **PRADINĖSE MOKYKLOSE BUVO MOKOMA TIKYBOS, SKAITYTI, RAŠYTI (NE VISADA), SKAIČIUOTI.** KATALIKŲ MOKYKLOSE RAŠTO DAUGIAUSIA BUVO MOKOMA LOTYNIŠKAI IR LENKIŠKAI, KAI KUR (DAUGIAUSIA ŽEMAITIJOJE) – IR LIETUVIŠKAI. MOKYMO PRIEMONĖS KUKLIOS – RAŠYTI VAIKAI MOKĖSI VAŠKINĖSE LENTELĖSE RAŠYDAMI PAGALIUKU, VADINAMU STILIUMI.

2 PAV. VAŠKINĖ LENTELĖ, NAUDOTA MOKYKLOSE (KOPIJA)

DĖL REFORMATŲ IR KONTRREFORMATŲ TARPUSAVIO KONKURENCIJOS MOKYKLŲ TINKLAS PLĖTĖSI IR ĖMĖ KURTIS AUKŠTESNIOJO LYGIO MOKYMO ĮSTAIGOS. ĮVAIRIOSE XVI A. PIRMOS PUSĖS ŠALTINIUOSE YRA MINIMOS 11 KATALIKŲ IR 6 PROTESTANTŲ PRADINĖS MOKYKLOS, VEIKUSIOS DABARTINĖS LIETUVOS TERITORIJOJE, O XVI IR XVII AMŽIŲ SANDŪROJE – 53 KATALIKŲ IR 32 PROTESTANTŲ. XVIII A. PABAIGOJE DABARTINĖS LIETUVOS TERITORIJOJE VEIKĖ APIE 320 PRADINIŲ MOKYKLŲ. JĖZUITAI VIEN PER XVII A. LDK ĮSTEIGĖ APIE 20 KOLEGIJŲ, TAIP PAT VILNIAUS KOLEGIJA 1579 M. PERORGANIZUOTA Į VILNIAUS UNIVERSITETĄ.

1539–1542 M. VILNIUJE VEIKĖ ABRAOMO KULVIEČIO ĮKURTA AUKŠTESNIOJI EVANGELIKŲ LIUTERONŲ MOKYKLĄ (PIRMOJI VIDURINĖ MOKYKLĄ), JOJE MOKĖSI APIE 60 JAUNUOLIŲ (BAJORŲ IR MIESTIEČIŲ). A. KULVIEČIO KOLEGIJOJE BUVO MOKOMA SEPTYNIŲ LAISVŲJŲ MENŲ (GRAMATIKOS, RETORIKOS, DIALEKTIKOS, ARITMETIKOS, GEOMETRIJOS, ASTRONOMIJOS IR MUZIKOS). KATALIKŲ BAŽNYČIOS PERSEKIOJAMAS UŽ REFORMACIJOS IDĖJŲ SKELBIMĄ A. KULVIETIS BUVO PRIVERSTAS IŠVYKTI Į KARALIAUČIŲ, DĖL ŠIOS PRIEŽASTIES IR JO ĮSTEIGTA KOLEGIJA VEIKĖ VOS KELETĄ METŲ.

AUKŠTOSIOS MOKYKLOS STEIGIMU PIRMIEJI PRADĖJO RŪPINTIS IRGI REFORMATAI. 1565 M. MIKALOJUS RADVILA JUODASIS TESTAMENTU SKYRĖ TAM LĖŠŲ, BET VALDŽIAI NEDAVUS SUTIKIMO REFORMATŲ SUMANYMAS NEBUVO ĮGYVENDINTAS. 1569 M. VILNIAUS VYSKUPO VALERIJONO PROTASEVIČIAUS KVIETIMU Į LIETUVĄ KOVOTI SU REFORMACIJA ATVYKĖ JĖZUITAI 1570 M. ĮKŪRĖ VILNIAUS JĖZUITŲ KOLEGIJĄ. JOJE GALĖJO MOKYTIS IR ŽEMESNIŲJŲ LUOMŲ – MIESTIEČIŲ, VALSTIEČIŲ VAIKAI, BUVO MOKOMA PAGAL EUROPOS JĖZUITŲ KOLEGIJŲ MOKYMO MODELĮ (RATIO STUDIORUM). 1579 M. KOLEGIJA PERTVARKYTA Į PIRMAJĄ AUKŠTĄJĄ MOKYKLĄ LIETUVOJE – VILNIAUS JĖZAUS DRAUGIJOS AKADEMIJĄ IR UNIVERSITETĄ. TAIGI, **XVI A. LIETUVOJE BUVO SUKURTA TRIJŲ PAKOPŲ ŠVIETIMO SISTEMA: PRADINĖ, AUKŠTESNIOJI MOKYKLĄ IR AUKŠTOJI MOKYKLĄ.** XVI – XVIII A. LIETUVOS ŠVIETIMUI VADOVAVO VALDŽIOS REMIAMAI JĖZUITAI. IKI XVII A. VIDURIO REFORMATAI, STENGDAMIESI ATSLAIKYTI PRIEŠ KONTRREFORMACIJĄ, STEIGĖ KOLEGIJAS DVARUOSE. YPAČ IŠGARSĖJO LDK LAUKO ETMONO KRISTUPO II RADVILOS KĖDAINIUOSE 1625 M. ĮKURTA MOKYKLĄ, TURĖJUSI DAUGIAU KAIP 30 000 TOMŲ BIBLIOTEKĄ.

3 PAV. GRAMATIKOS MOKYMAS KOLEGIJOJE, XVI A.

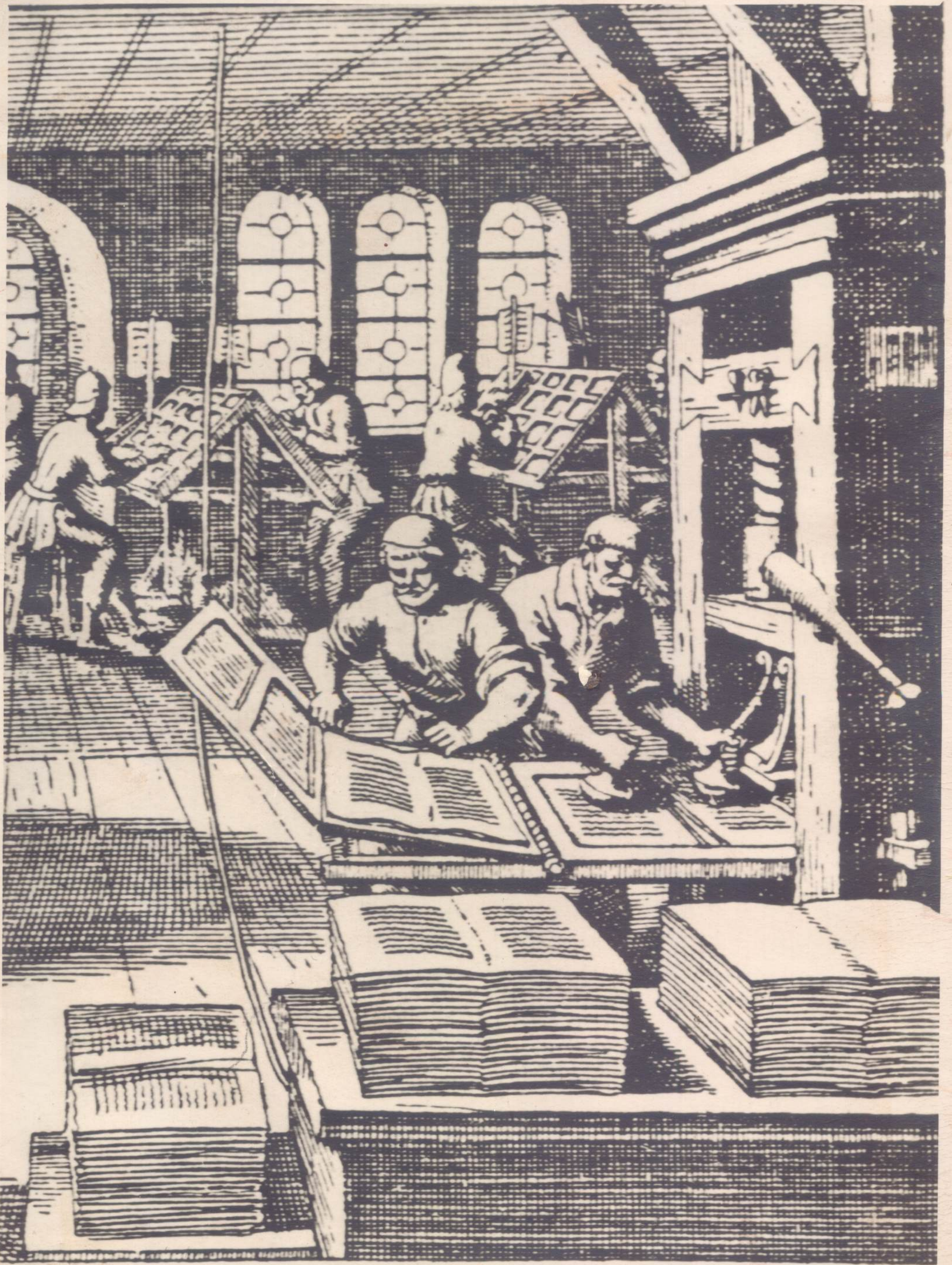
REFORMATAI REIKALAVO, KAD MOKYKLAS LANKYTŲ VISI DVARO APYLINKIŲ 9-15 M. VAIKAI, TĖVAMS, NELEIDŽIANTIEMS VAIKŲ MOKYTIS, SKIRDAVO BAUSMIŲ. KOLEGIJOSE IR KITOSE AUKŠTESNIOSE MOKYKLOSE MOKĖSI DAUGIAUSIA BAJORŲ IR MIESTIEČIŲ VAIKAI. BUVO MOKOMA LOTYNŲ, GRAIKŲ KALBŲ, RETORIKOS, STILISTIKOS, ANTIKINĖS LITERATŪROS. PAGRINDINĖ DĖSTOMOJI KALBA BUVO LOTYNŲ.

DIDELĘ ĮTAKĄ ŠVIETIMO RAIDAI PADARĖ IR SPAUSTUVIŲ TINKLO PLĖTRA. SPAUSTUVĖSE DAUGIAUSIAI SPAUSDINTI RELIGINIO TURINIO SPAUDINIAI, TODĖL JOS TAPO ITIN SVARBIOS REFORMATŲ IR KONTRREFORMATŲ KOVOJE DĖL TIKINČIŲJŲ IR ĮTAKOS VALSTYBĖJE, TAČIAU LEISTI IR VISUOMENĖS ŠVIETIMUI SKIRTI LEIDINIAI, PAGALIAU PASIRODĖ LEIDINIŲ LIETUVIŲ KALBA.

PIRMOJI SPAUSTUVĖ LDK BUVO ĮSTEIGTA VILNIUJE IR VEIKĖ 1522-1525 M. SPAUSTUVĘ ĮSTEIGĖ PRANCIČKUS SKORINA, SPAUSTUVININKAS IŠ PRAHOS. ATVYKĖS Į VILNIŲ SU SAVIMI ATSIGABENO IR SPAUSTUVĖS REIKMENIS BEI POPIERIAUS ATSARGAS IR MIESTO BURMISTRO J. BABIČIAUS NAME (MANOMA, KAD ŠIS NAMAS STOVĖJO TIES DIDŽIOSIOS IR STIKLIŲ GATVIŲ SANKIRTA) ĮSTEIGĖ SPAUSTUVĘ. ŠIOJE SPAUSTUVĖJE IŠSPAUSDINTA IR PIRMOJI KNYGA LDK - „MAŽOJI KELIONIŲ KNYGELĖ“ („MALAJA PODOROŽNAJA KNIŽICA“ 1522,

PSALMIŲ IR ĮVAIRIŲ DIDAKTINIŲ PAMOKYMŲ RINKINYS) IR „APAŠTALAS“ („APOSTOL“ 1525, KNYGĄ SUDARĖ APAŠTALŲ LAIŠKAI IŠ NAUJOJO TESTAMENTO). SPAUSTUVĖ DĖL NEŽINOMŲ PRIEŽASČIŲ NUTRAUKĖ SAVO VEIKLĄ 1525 M., O PER 1530 M. VILNIAUS GAISRĄ SPAUSTUVĖ BUVO SUNAIKINTA. P. SKORINOS SPAUSTUVEI NUTRAUKUS SAVO VEIKLĄ LDK NET 3 DEŠIMTMEČIUS NEVEIKĖ NĖ VIENA SPAUSTUVĖ.

VĖLESNĖS SPAUSTUVĖS ĖMĖ STEIGTIS DVARUOSE. VIENA TOKIŲ SPAUSTUVIŲ - 1553 M. EVENGELIKŲ BAŽNYČIOS REIKMĖMS MIKALOJUS RADVILOS JUODOJO ĮSTEIGTA SPAUSTUVĖ BRASTOJE. ČIA IŠSPAUSDINTA IR GARSIOJI „RADVILŲ BIBLIJA“ (KITAIP „BRASTOS BIBLIJA“). PIRMASIS ČIA DIRBĖS SPAUSTUVININKAS BERNARDAS VOJEVUDKA NUSKENDO PLAUKDAMAS PER BŪGĄ VALTIMI IR Į DUGNĄ NUSINEŠĖ ŠVININES SPAUSTUVĖS RAIDES. ŠIOJE SPAUSTUVĖJE SPAUSDINTI RELIGINIO TURINIO LEIDINIAI LENKŲ KALBĄ. SVARBIAUSIAS BRASTOS SPAUSTUVĖS LEIDINYS - RADVILŲ (BRASTOS) BIBLIJA. M. RADVILA JUODASIS BUVO LEIDIMO INICIATORIUS, FINANSUOTOJAS IR TOKIAM LEIDINIUI ĮSTEIGĖ SPAUSTUVĘ. JO DVARE DIRBO VISIŠKAI IŠLAIKOMI VERTĖJAI. BIBLIJA BUVO SKIRTA IŠIMTINAI DIDIKAMS, BAJORAMS IR BAŽNYČIOMS. YRA ŽINIŲ, KAD LIKUSI BIBLIJOS TIRAŽĄ LIEPĖ SUDEGINTI M. RADVILOS JUODOJO SŪNUS NAŠLAITĖLIS 1581 M., O TĖVO ĮKURTĄ SPAUSTUVĘ PERDAVĖ

4 PAV. BROLIŲ MAMONIČIŲ SPAUSTUVĖ VILNIUJE, XVI A.

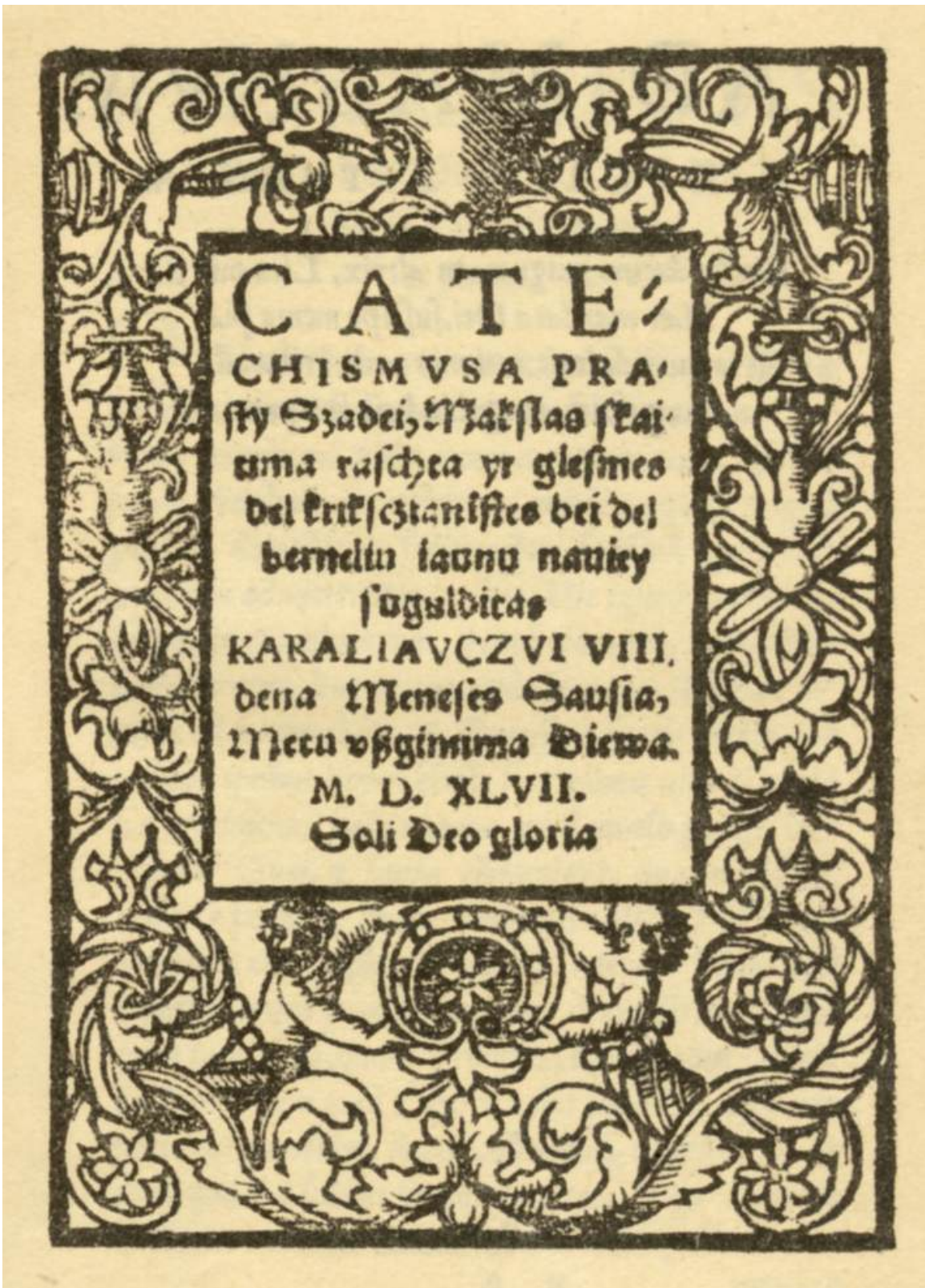
JĖZUITAMS. ŠIAIS LAIKAIS RADVILŲ BIBLIJA TEBENAUDOJAMA, PADEDAMA ANT SPECIALAUS STOVO PRIEŠAIS STALĄ KAIP REFORMACIJOS PLITIMO, AUKŠČIAUSIO JOS PAKILIMO LAIKŲ IR JOS TVARUMO ŽENKLAS. DIDIKŲ FUNDUOJAMOS SPAUSTUVĖS SKIRTOS REFORAMTŲ AR KATALIKŲ IDĖJŲ SKLAIDAI BUVO STEIGIAMOS VISOJE LDK. TUO TARPU VILNIUJE IKI 1575 M. NEBUVO NĖ VIENOS SPAUSTUVĖS, BET VĖLIAU VILNIUS TAPO ANTRU PAGAL DYDĮ SPAUSTUVIŲ CENTRU ATR PO KROKUVOS.

VIENA JŲ - TAI, JOG TIK NUO 1576 METŲ, KAI LIETUVOS DIDYSIS MARŠALAS MIKALOJUS KRISTUPAS RADVILA NAŠLAITĖLIS IŠ NESVYŽIAUS Į VILNIŲ ATGABENO TEN JO TĖVO KALVINISTO ĮKURTĄ SPAUSTUVĘ, TUOJ VILNIUJE ĖMĖ RODYTIS PIRMIEJI SPAUSDINTI LOTYNIŠKI IR LENKIŠKI RAŠTAI. APIE 1585 M. TURĖJO VILNIUJE BŪTI IŠSPAUSDINTAS PIRMASIS LIETUVIŠKAS KANIZIJAUŠ KATEKIZMAS, IKI ŠIOL VIS DAR NESURASTAS, TODĖL PIRMUOJU LIETUVIŠKAI RAŠIUSIU AUTORIU MI LDK LAIKOMAS M. DAUKŠA.

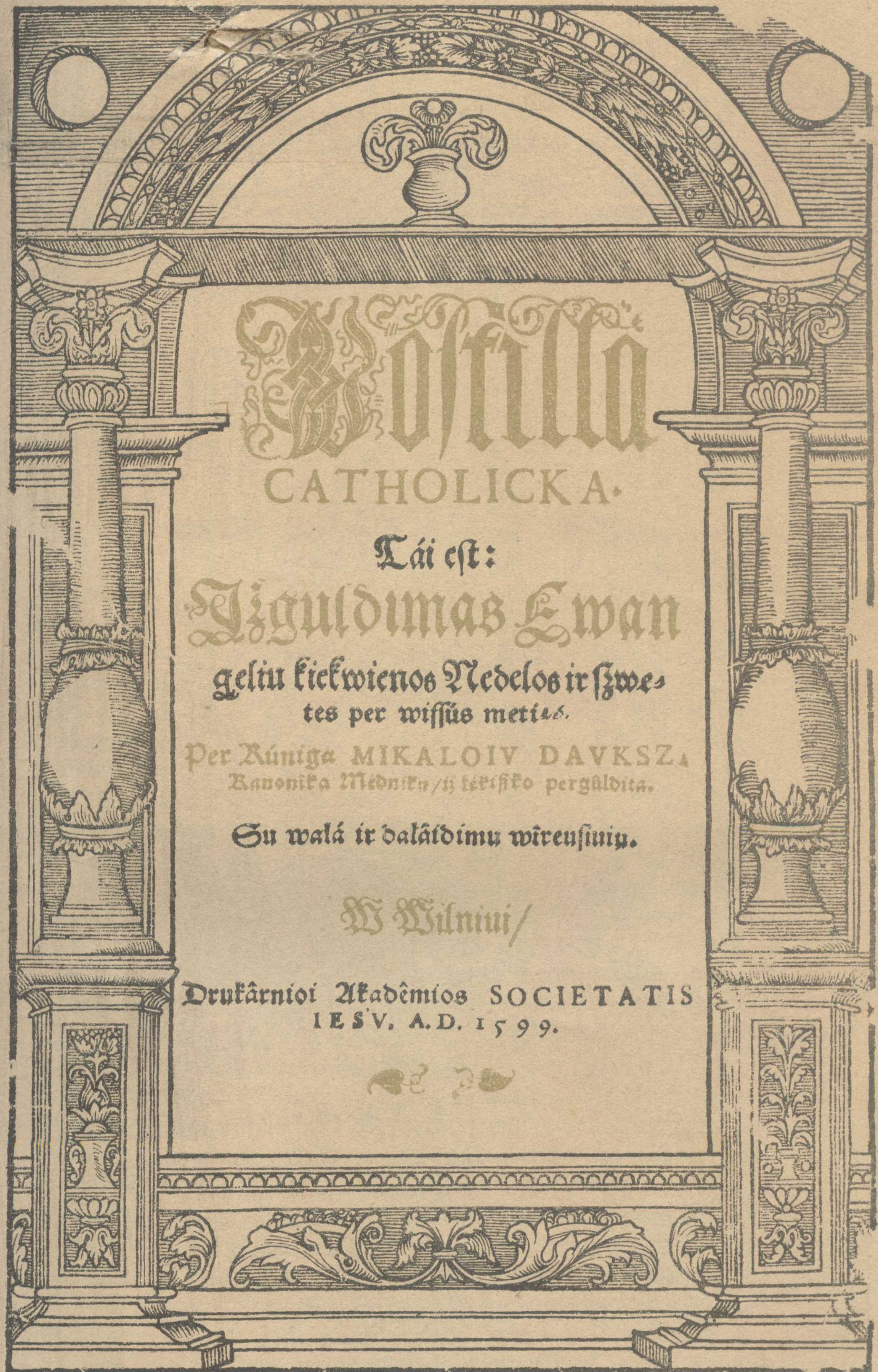
5 PAV. RADVILOS BIBLIJOS SENOJO TESTAMENTO ANTRAŠTINIS PUSLAPIS. „BIBLIA SWIĘTA, THO IEST KSIĘGI STAREGO Y NOWEGO ZAKONU WŁASNIE Z GRECKIEGO Y LACIŃSKIEGO NOWO NA POLSKI IĘZYK Z PILNOSCİĄ WIERNIE WYŁOŻONE“, BRASTA, 1563

SVARBIAUSI LEIDINIAI LIETUVIŲ KALBA ŽINOMA BUVO MARTYNO MAŽVYDO „KATEKIZMAS“ IR MIKALOJAUS DAUKŠOS „KATEKIZMAS“ IR „POSTILĖ“. M. MAŽVYDAS IŠLEIDO PIRMAJĄ KNYGĄ LIETUVIŲ KALBA, O M. DAUKŠA PIRMAJĄ LIETUVIŠKĄ KNYGĄ LDK TERITORIJOJE. PIRMAJĄ LIETUVIŠKĄ KNYGĄ, KURIOJE BUVO IR ELEMENTORINĖ DALIS, PARENGĖS IR 1547 M. KARALIAUČIUJE IŠLEIDĖS M. MAŽVYDAS BUVO PROTESTANTAS. PROTESTANTŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ MOKYKLOSE JAU XVII A. PRADŽIOJE TURĖJO BŪTI SKAITOMA IŠ LIETUVIŠKŲ KATEKIZMŲ, O 1680 M. JIE IŠLEIDO KATEKIZMĄ SU ELEMENTORIUMI, SPECIALIAI SKIRTĄ SAVO MOKYKLOMS LDK. TUO TARPU KATALIKIŠKĄ SROVĘ ATSTOVAUJANTIS M. DAUKŠA SAVO KATEKIZMĄ IŠLEIDO 1595 M., O POSTILĖ 1599 M. TOKĮ VĖLYVĄ LIETUVIŠKŲ SPAUDINIŲ ATsirADIMĄ LDK GALIMA AIŠKINTI ĮVAIRIAI.

6 PAV. M. MAŽVYDO „KATEKIZMO“ ANTRAŠTINIS PUSLAPIS, KARALIAUČIUS, 1547 M.

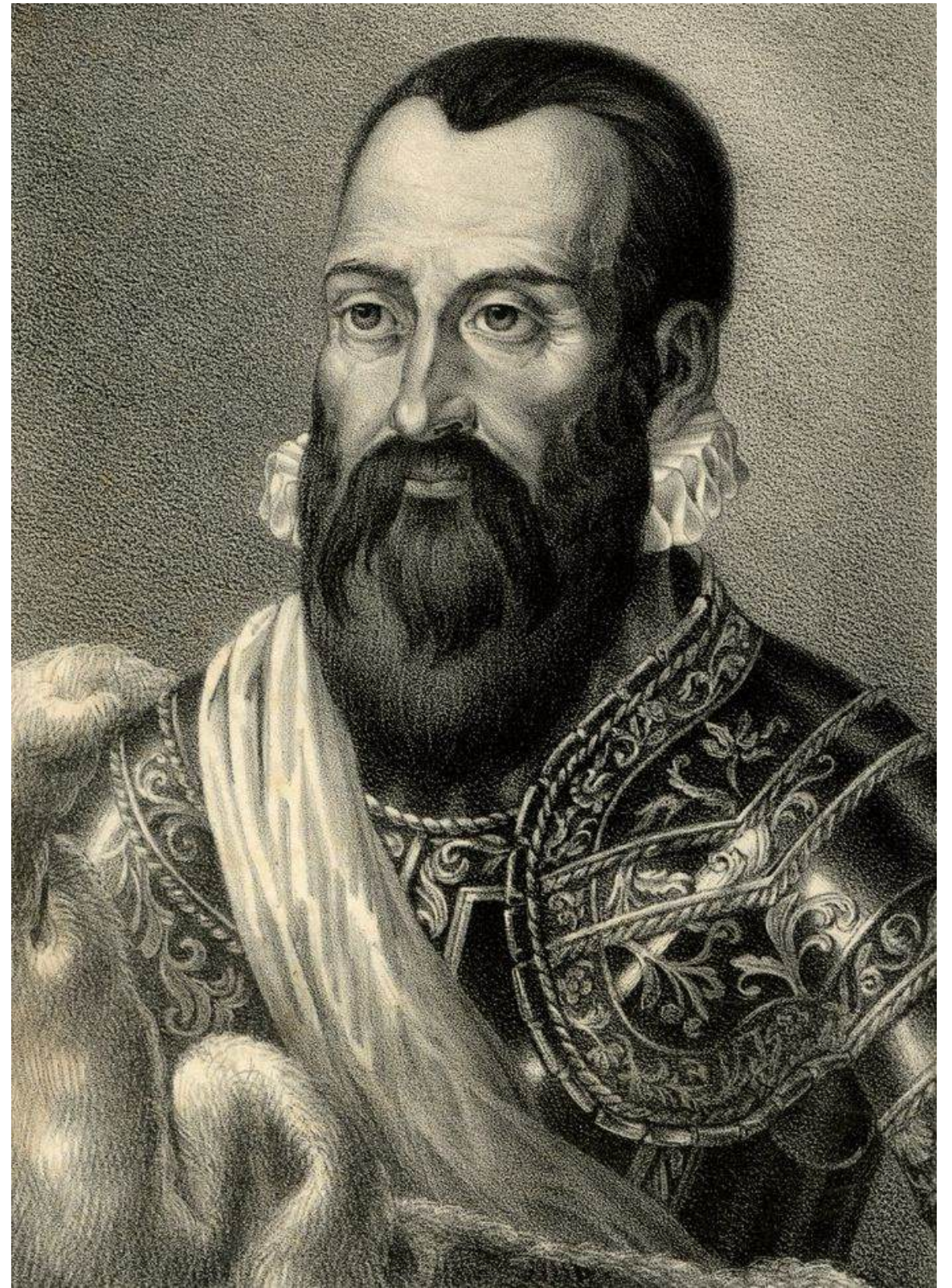
MOKYKLŲ, SPAUSTUVIŲ TINKLO PLĖTRAI ITIN SVARBI BUVO IR DIDIKŲ PARAMA, KADANGI JŲ PARAMA UŽTIKRINO PALAIKOMOS KONFESIJOS SKLAIDĄ, TAIP PAT GARANTAVO BAŽNYČIŲ, SPAUSTUVIŲ IR ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ FUNDACIJĄ. DAUGIAUSIAI PRIE REFORMACIJOS SKLAIDOS PRISIDĖJO RADVILA RUDASIS IR RADVILA JUODASIS (PUSBROLIAI), JONAS KIŠKA. REFORMACIJĄ PALAIKĖ IR DALIS STAČIATIKIŲ DIDIKŲ, REFORMATAIS TAPO CHODKEVIČIAI, SAPIEGOS, VALAVIČIAI. TAČIAU DALIS PALAIKIUSIŲ JUDĖJIMĄ NEKEITĖ SAVO KONFESIJOS, PAVYZDŽIUI GRIGAS IR JERONIMAS CHODKEVIČIAI. XVI A. 8 DEŠ. PR. LDK SENATE EVANGELIKAI SUDARĖ 73 %, O STAČIATIKIAI IR KATALIKAI PO 13,5%. TUO METU LDK EVANGELIKAI ĖJO DAUGELĮ PAGRINDINIŲ VALSTYBĖS PAREIGŲ IR SUDARĖ VALSTYBĖS POLITINĮ BRANDUOLĮ.

7 PAV. M. DAUKŠOS „POSTILĖS“ ANTRAŠTINIS PUSLAPIS, VILNIUS, 1599 M. FOTOGRAFUOTINIS LEIDIMAS, KAUNAS, 1926 M.

DIDŽIAUSIĄ ATRAMĄ KONTRREFORMACIJOS JUDĖJIMUI SUDARĖ JĖZUITŲ ORDINAS, KURĮ RĖMĖ IR LDK VALDOVAI. VIENAS STIPRIAUSIŲ KATALIKŲ ŠALININKŲ BUVO ŽYGIMANTAS SENASIS, KURIS NET DRAUDĖ STUDIJUOTI VOKIŠKUOSE, TAIGI PROTESTANTIŠKUOSE, UNIVERSITETUOSE. ŽYGIMANTAS AUGUSTAS LAIKĖSI NEUTRALESNĖS POZICIJOS, JIS DOMĖJOSI REFORMATŲ SKLEIDŽIAMOMIS IDĖJOMIS, TAČIAU OFICIALIAI NEPALAIKĖ REFORMATŲ JUDĖJIMO. KARALIAI ZIGMANTAS IR VLADISLOVAS VAZOS PALAIKĖ KONTRREFORMATUS, O TAI YPAČ RYŠKIAI ATSISPINDĖJO JŲ POLITIKOJE. SKIRIANT SVARBIAUSIUS VALSTYBĖS POSTUS, JIE AIŠKIAI TEIKĖ PIRMENYBĘ KATALIKAMS, NET NEATSIŽVELGDAMI Į KVALIFIKACIJĄ. BAIGIANTIS ZIGMANTO VAZOS KARALIAVIMUI REFORMATAI BUVO AIŠKIAI PRARADĘ ĮTAKĄ VALSTYBĖJE. MIRUS VLADISLOVUI VAZAI KARALIAUTI PRADĖJO JONAS KAZIMIERAS VAZA. JO LAIKAIS VYKĖ MASKVOS-ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKOS IR ŠVEDIJOS-ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKOS KARAI, JUOS LYDĖJĘS MARAS IR BADAS SUKĖLĖ VISUOMENĖJE KATASTROFOS NUOJAUTĄ. VISUOMENĖS BŪSENA BUVO TOKIA, KAD REIKĖJO IEŠKOTI KATASTROFOS PRIEŽASČIŲ. TOKIAS PRIEŽASTIS IŠ SAKYKLŲ, SPAUDOJE SKELBĖ KATALIKŲ BAŽNYČIA - KALTA ESANTI PAPLITUSI „EREZIJA“. REFORMACIJA BUVO PAVADINTA EREZIJA. KARALIUS JONAS KAZIMIERAS VAZA KARTU SU LENKIJOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS VADOVAIS PASKELBĖ LIETUVOS DIDŽIAJĄ KUNIGAIKŠTYSTĘ MARIJOS ŽEME, O JOJE NETURĖJO BŪTI VIETOS „ERETIKAMS“. PRIE KONTRREFORMATŲ PALAIKYMŲ PRISIDĖJO IR ĮVAIRIOS DIDIKŲ GIMINĖS, ŽYMIASI TO PAVYZDŽIAI: MIKALOJUS KRISTUPAS RADVILA NAŠLAITĖLIS, KARDINOLAS JURGIS RADVILA, VYSKUPAI: MERKELIS GIEDRAITIS, B. VAINA, E. VALAVIČIUS, J. TIŠKEVIČIUS. TAGI, KATALIKAI KONTRREFORMATAI TURĖJO PALAIKYMĄ IŠ LDK VALDOVŲ BEI ŽYMIŲ TO METO DIDIKŲ GIMINIŲ IR TAI LEIDO KONKURUOTI SU VIS LABIAU PLINTANČIOMIS REFORMACIJOS IDĖJOMIS.

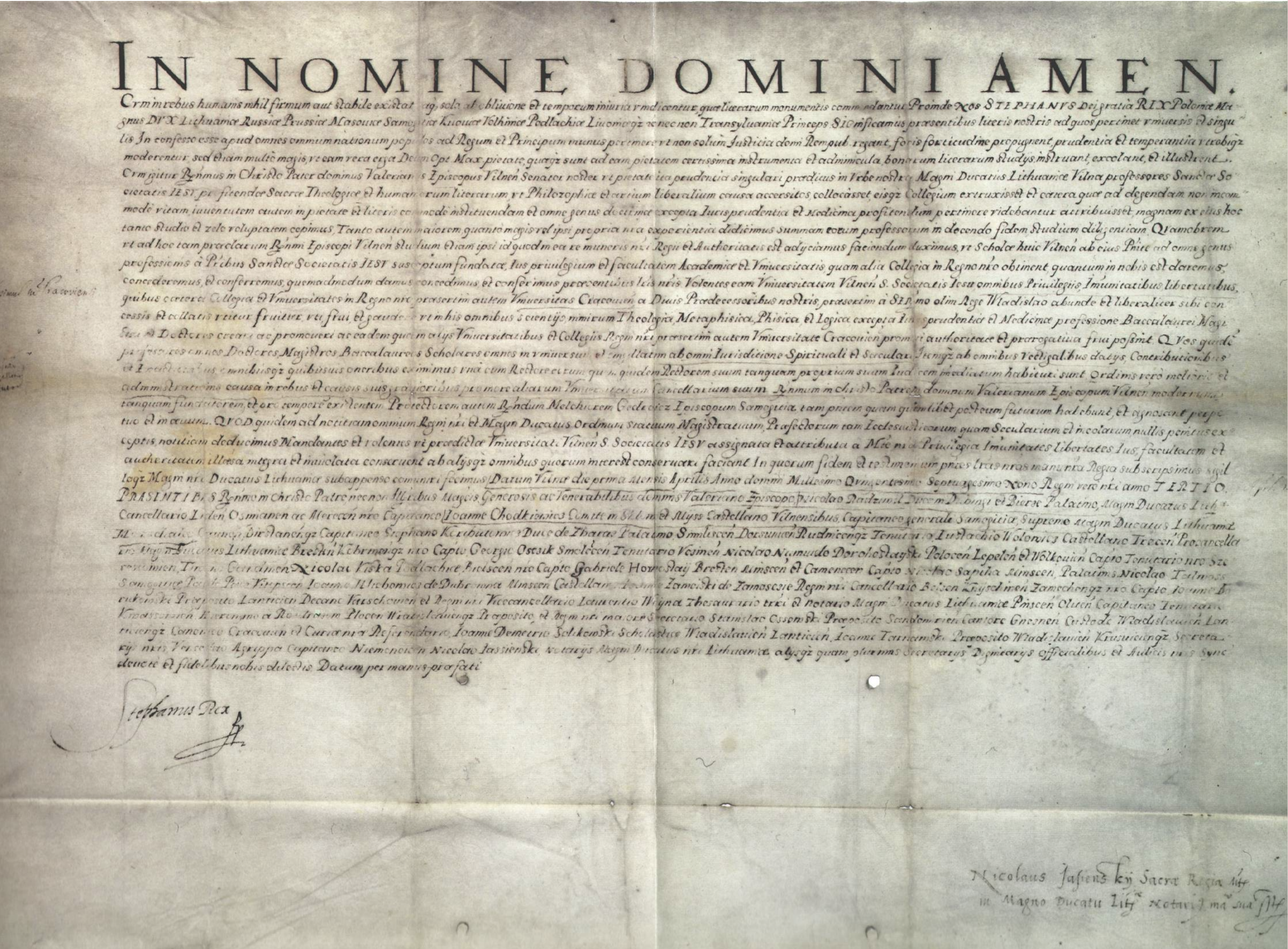
PANAIKINUS JĖZUITŲ ORDINĄ SEIMO NUTARIMU 1773 M. ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKOJE ĮKURTA EDUKACINĖ KOMISIJA (PIRMOJI EUROPOJE ŠVIETIMO MINISTERIJA), KURI PRADĖJO KURTI VALSTYBINĘ ŠVIETIMO SISTEMĄ REMDAMASI D. HUME'O, J. LOCKE'O POZITYVIZMO, J. J. ROUSSEAU ŠVIEČIAMOSIOMIS IDĖJOMIS. 1773-1775 M. ĮVYKDYTA SVARBIŲ REFORMŲ: MOKYKLOS PERIMTOS IŠ BAŽNYČIŲ IR SUPASAULIETINTOS, ĮVESTA VISŲ LUOMŲ VAIKŲ MOKYMAS, PRADINĖSE IR VIDURINĖSE MOKYKLOSE - GAMTOS IR TIKSLIŲJŲ MOKSLŲ DĖSTYMAS, KŪNO KULTŪRA, VIETOJ LOTYNŲ - GIMTOJI KALBA (VIDURINĖSE IR AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE - LENKŲ KALBA). 1775 M. VIETOJ KAI KURIŲ KOLEGIJŲ IR GIMNAZIJŲ KOMISIJA ĮSTEIGĖ ŠEŠIAMETĘ VAIVADIJOS MOKYKLĄ. ŠVIETIMĄ TVARKYTI PASKIRTA SUPASAULIETINTAI AUKŠTAJAI MOKYKLAI - VILNIAUS UNIVERSITETUI. DAUGUMA MOKINIŲ BUVO BAJORŲ VAIKAI, BET BUVO IR MIESTIEČIŲ BEI VALSTIEČIŲ VAIKŲ.

8 PAV. MIKALOJUS RADVILA JUODASIS (1515 - 1565). NEŽINOMO AUTORIAUS CINKOGRAFIJA, 1842 M., LIETUVOS DAILĖS MUZIEJUS

1775 M. VILNIUJE ĮKURTA MOKYTOJŲ SEMINARIJA RENGĖ PARAPINIŲ MOKYKLŲ MOKYTOJUS, NUO 1780 M. VIDURINIŲ MOKYKLŲ MOKYTOJUS RENGĖ LIETUVOS VYRIAUSIOJI MOKYKLA (VILNIAUS UNIVERSITETAS), NUO 1783 M. - PRIE JOS ĮKURTA MOKYTOJŲ SEMINARIJA.

ŠIUO LAIKOTARPIU DĖL REFORMATŲ IR KONTRREFORMATŲ KONKURENCIJOS ŠVIETIMO TINKLAS REIKŠMINGAI IŠSIPLĖTĖ. ŠVIETIMO TINKLAS PAGALIAU APĖMĖ VISŲ LYGIŲ MOKYMO ĮSTAIGAS, NUO PRADINIO IKI UNIVERSITETINIO IŠSILAVINIMO. KADANGI ŠVIETIMO SISTEMA TAPO PAGRINDINIU ĮRANKIU KOVAI DĖL ĮTAKOS PRASIPLĖTĖ NE TIK MOKYMO ĮSTAIGŲ TINKLAS, TAČIAU REIKŠMINGAI KILO IR JŲ DĖSTYMO LYGIS, VYKO INTELEKTINĖ KONKURENCIJA. REIKŠMINGAI IŠAUGO IR SPAUSTUVIŲ SKAIČIUS BEI LEIDINIŲ SKAIČIUS, IŠSPAUSDINTOS PIRMOSIOS KNYGOS LIETUVIŲ KALBA.

3 SKYRIUS

VILNIAUS UNIVERSITETAS
1579 – 1832 M.

AUKŠTOJO MOKSLO LIETUVOJE GIMIMO DATA GALIMA LAIKYTI 1579 M. BALANDŽIO 1 D., KAI KARALIUS STEPONAS BATORAS, PAREMDAMAS VILNIAUS VYSKUPO JÉZUITO V. PROTASEVIČIAUS SUMANYMĄ, VILNIUJE IŠDAVÉ AKADEMIJOS ATIDARYMO PRIVILEGIJĄ. TAIS PAČIAIS METAIS POPIEŽIUS GRIGALIUS XIII IŠLEIDO BULĘ, PATVIRTINUSIĄ NUO 1570 M. VEIKUSIĄ VILNIAUS KOLEGIJĄ UNIVERSITETU. UNIVERSITETAS BUVO PAVADINTAS „VILNIAUS JÉZAUS DRAUGIJOS AKADEMIJA IR UNIVERSITETAS“. IKI PAT JO UŽDARYMO 1832 M. VILNIAUS UNIVERSITETAS BUVO NE TIK SVARBIAUSIA LIETUVOS MOKYKLA, RUOŠIANTI LIETUVAI IŠSILAVINUSIUS ŽMONES, TARP JŲ IR MOKYTOJUS, BET IR SVARBIAUSIAS KULTŪROS CENTRAS. SENASIS JÉZUITŲ UNIVERSITETAS ĮTRAUKÉ TO METO LOTYNIŠKOSIOS EUROPOS CIVILIZACIJOS RYČIAUSIUS PAKRAŠČIUS Į BENDRĄ EUROPOS MOKSLO IR ŠVIETIMO SISTEMĄ. JAME, BE LIETUVIŲ, DĖSTÉ ANGLAI, AIRIAI, ŠKOTAI, ISPANAI, PRANCŪZAI, ITALAI, ČEKAI, LENKAI IR KITI. PER JĮ JÉZUITAI SKLEIDÉ SAVO MOKSLĄ Į EUROPOS ŠIAURĘ IR RYTUS.

STUDIJŲ KOKYBE VILNIAUS UNIVERSITETAS NENUSILEIDO TO METO ŽYMAUSIEMS KATALIKIŠKIEMS UNIVERSITETAMS PRAHOJE, KROKUVUJE, VIENOJE, ROMOJE. TIESA, ILGĄ LAIKĄ NEBUVO TEISĖS IR MEDICINOS FAKULTETŲ, BET TAI BŪDINGA BEVEIK VISIEMS JÉZUITŲ ĮKURTIEMS UNIVERSITETAMS. VISOJE EUROPOJE GARSĖJO VILNIAUS UNIVERSITETO TEOLOGIJOS, FILOSOFIJOS, LOGIKOS, RETORIKOS IR POETIKOS MOKYKLOS. UNIVERSITETO DĖSTYTOJO M. K. SARBIEVIJAUS POEZIJA EUROPOS UNIVERSITETUOSE BUVO SKAITOMA VIETOJE HORACIAUS. MATEMATIKOS PROFESORIUS T. ŽEBRAUSKAS XVIII A. VIDURYJE ĮSTEIGÉ KETVIRTĄJĄ PASAULYJE OBSERVATORIJĄ. BENE ŽYMAUSIAS MOKSLINIS SENOSIOS LIETUVOS INDĖLIS Į PASAULIO KULTŪRĄ BUVO XVII A. VIDURYJE K. SIMONAVIČIAUS SUKURTAS VEIKALAS „DIDYSIS ARTILERIJOS MENAS“. UNIVERSITETO AUKLĖTINIO M. SMOTRICKIO 1619 M. VIEVYJE IŠLEISTA „SLAVŲ GRAMATIKA“ NUSTATĖ IR ĮTVIRTINO BAŽNYTINĖS SLAVŲ KALBOS NORMAS IR TAPO SLAVŲ KALBŲ GRAMATIKŲ PAGRINDU.

9 PAV. 1579 M. BALANDŽIO 1 D. STEPONO BATORO VILNIAUS AKADEMIJOS ĮSTEIGIMO PRIVILEGIJA

SU VILNIAUS UNIVERSITETO VARDU GLAUDŽIAI SUSIJĘS IR LIETUVIŲ NACIONALINĖS KULTŪROS VYSTYMASIS, YPATINGAI LIETUVIŲ RAŠTIJOS PLĖTRA. 1595 M. UNIVERSITETO SPAUSTUVĖ IŠLEIDO M. DAUKŠOS KATEKIZMĄ - PIRMĄJĄ LIETUVIŠKĄ KNYGĄ, IŠSPAUSDINTĄ LDK TERITORIJOJE, O 1599 M. ČIA BUVO IŠLEISTA IR GARSIOJI M. DAUKŠOS „POSTILĖ“. JOS AUTORIUS SIEKĖ, KAD LIETUVIŲ KALBA TAPTŲ OFICIALIA LDK RAŠTO KALBA. XVII A. PIRMOJE PUSĖJE UNIVERSITETO LIETUVIŲ KALBOS DĖSTYTOJAS K. SIRVYDAS IŠLEIDO SAVO LITUANISTINIUS DARBUS „TRIJŲ KALBŲ ŽODYNĄ“ IR „PUNKTUS SAKYMŲ“. XVII A. VIDURYJE BUVO IŠSPAUSDINTA PROFESORIAUS, BUVUSIO REKTORIAUS A. VIJŪKO-KOJELAVIČIAUS „LIETUVOS ISTORIJA“ LOTYNŲ KALBA. PAGALIAU XVIII A. VIDURYJE UNIVERSITETAS IŠLEIDO PIRMĄ KATALIKIŠKĄ LIETUVIŲ KALBOS ELEMENTORIŲ MOKYKLOMS. 1723 M. PANAIKINUS JĖZUITŲ ORDINĄ IR SUKŪRUS EDUKACINĘ KOMISIJĄ, UNIVERSITETUI BUVO PAVESTA VADOVAUTI VISOMS LIETUVOS ŠVIETIMO PROVINCIJOS MOKYKLOMS. ŠIS NAUJAS UNIVERSITETO STATUSAS BUVO FORMALIAI ĮTVIRTINTAS 1781 M., PERVARDIJUS JĮ LDK VYRIAUSIĄJA MOKYKLA. ŠIUO LAIKOTARPIU UNIVERSITETE VYKO MOKSLO SU PASAULIETINIMAS, SUSTIPRINTAS GAMTOS IR TIKSLIŲJŲ MOKSLŲ DĖSTYMAS, LOTYNŲ DĖSTOMOJI KALBA PALAIPSNUI BUVO KEIČIAMA Į LENKŲ. VIENU PAGRINDINIŲ UNIVERSITETO UŽDAVINIŲ TAPO REFORMUOTOS VIDURINĖS MOKYKLOS MOKYTOJŲ RUOŠIMAS. ŠIS DARBAS PRADĖTAS 1783 M., PO TO KAI 1795 M. LIETUVA ATITEKO CARINEI RUSIJAI. 1803 M. UNIVERSITETAS DAR KARTĄ PERORGANIZUOTAS IR PAVADINTAS VILNIAUS IMPERATORIŠKUOJU UNIVERSITETU. JAM BUVO PAVESTA PRIŽIŪRĖTI VILNIAUS ŠVIETIMO APYGARDOS (GARDINO, KIJEVO, MINSKO, MOGILIOVO, PODOLĖS, VILNIAUS, VOLUINĖS GUBERNIJŲ) MOKYKLAS. TO METO UNIVERSITETAS TAPO LIETUVIŲ TAUTINIO SĄMONINGUMO PLĖTROS CENTRU. ČIA STUDIJAVO S. DAUKANTAS, K. NEZABITAUSKIS-ZABITIS, S. STANEVIČIUS, J. PLIOTERIS. 1822 M. BUVO SIŪLOMA ĮSTEIGTI LIETUVIŲ KALBOS KATEDRĄ, TAČIAU SUMANYMAS NEPAVYKO. UNIVERSITETO STUDENTAIS BUVO ĮŽYMIJĘJI ATR RAŠYTOJAI ROMANTIKAI A. MICKEVIČIUS, J. SLOVACKIS, J. I. KRAŠEVSKIS. KADANGI 1831 M. SUKILIME DALYVAVO APIE 400 UNIVERSITETO STUDENTŲ IR PROFESORIŲ, CARINĖ VALDŽIA 1832 M. UNIVERSITETĄ UŽDARĖ.

4 SKYRIUS

ŠVIETIMAS LIETUVOJE
XIX A.

RUSIJOS IMPERIJOS OKUPACIJOS LAIKOTARPIS

PO ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKOS PADALIJIMO 1795 M. LIETUVĄ (1815 M. IR UŽNEMUNĘ) PRIJUNGUS PRIE RUSIJOS, ŠVIETIMO SISTEMA KURĮ LAIKĄ NEKITO. PO 1802–1804 M. RUSIJOS ŠVIETIMO KIEKVIENAI GUBERNIJAI NUSTATYTAS MOKYKLŲ SKAIČIUS – PO DVI GIMNAZIJAS IR KELIAS APSKRIČIŲ MOKYKLAS. BEVEIK VISOS VIDURINĖS MOKYKLOS PRIKLAUSĖ VIENUOLYNAMS. LIETUVOJE VEIKĖ ŠIŲ TIPŲ MOKYKLOS: PARAPINĖS MOKYKLOS, APSKRIČIŲ MOKYKLOS, GIMNAZIJOS IR AUKŠTOJI MOKYKLA (NUO 1803 M. VILNIAUS IMPERATORIŠKASIS UNIVERSITETAS). PRADINĖ MOKYKLA (SKIRTA ŽEMESNIO LUOMO VAIKAMS) BUVO VIENKLASĖ (MOKSLAS TRUKDAVO 2–3 METUS) IR DVIKLASĖ (4–5 METUS). LABIAUSIAI PAPLITUSIOS BUVO VIENKLASĖS PRADINĖS MOKYKLOS, KURIOSE BUVO MOKOMA SKAITYTI, RAŠYTI, ARITMETIKOS, TIKYBOS, ŽEMĖS ŪKIO DARBŲ. DVIKLASĖSE PRADINĖSE MOKYKLOSE DAR BUVO MOKOMA LOTYNŲ IR UŽSIENIO KALBŲ, GEOGRAFIJOS. ŠIOSE MOKYKLOSE MOKOMOJI KALBA BUVO IR LIETUVIŲ (DAŽNIAUSIAI ŽEMAITIJOJE) IR LENKŲ. PRADINĖS MOKYKLAS IŠLAIKĖ PATYS VALSTIEČIAI, MOKYTOJUS PARINKDAVO DVARININKAI. VIDURINĖSE MOKYKLOSE VYRAVO EDUKACINĖS KOMISIJOS PATVIRTINTOS MOKYMO PROGRAMOS IR VADOVĖLIAI, RYŠKIAI ATSISPINDĖJO ŠVIEČIAMOJO AMŽIAUS TAUTINĖS IDĖJOS, PLAČIAI DĖSTYTI GAMTOS IR TIKSLIEJI MOKSLAI. VIDURINIS MOKSLAS BUVO MOKAMAS. MOKOMOJI KALBA – LENKŲ (MOKINIAMS BUVO DRAUDŽIAMA KALBĖTI LIETUVIŠKAI). VIDURINĖ MOKYKLA BUVO SKIRTA DVARININKŲ VAIKAMS, VALSTIEČIAI NETURĖJO LĖŠŲ TOLESNIAM VAIKŲ MOKSLUI, TAIP PAT TRUKDĖ KALBOS BARJERAS, MOKYKLĄ VALSTIEČIŲ VAIKAI GALĖJO LANKYTI TIK SLAPČIOMIS (SVETIMOMIS PAVARDĖMIS), NES TOKIUS MOKINIUS DVARININKAI DAŽNAI GAUDYDAVO IR ATIDUODAVO Į REKRUTUS. DAR SUNKIAU VALSTIEČIŲ VAIKAMS BUVO BAIGTI AUKŠTĄJĮ MOKSLĄ. 1813 M. VILNIAUS IMPERATORIŠKOJO UNIVERSITETO VADOVYBEI BUVO ĮSAKYTA REIKALAUTI IŠ STOJANČIŲJŲ BAJORYSTĖS DOKUMENTŲ. APSKRITIES MOKYKLAS IR GIMNAZIJAS LANKĖ TIK BERNIUKAI, MERGAITĖS MOKĖSI PENSIONUOSE, DAŽNIAUSIAI PRIVAČIUOSE. 1860 M. VILNIUJE, VĖLIAU IR KAUNE, ĮKURTA PIRMOJI MERGAIČIŲ 8 KLASIŲ VIDURINĖ MOKYKLA SU VISU GIMNAZIJOS KURSU. XVIII A.– XIX A. PIRMOJE PUSĖJE, BE PRADINIŲ MOKYKLŲ, VEIKĖ NEOFICIALIOS KAIMO MOKYKLĖLĖS, VADINAMOS BAKALORIJOMIS, KURIOSE VALSTIEČIŲ PASAMDYTAS

MOKYTOJAS (BAKALORIUS) MOKĖ (DAŽNIAUSIAI LIETUVIŠKAI) KAIMO ARBA KELIŲ ŠEIMŲ VAIKUS RAŠTO. PAMOKOS VYKDAVO VIENOJE ERDVESNIŲ KAIMO TROBŲ ARBA BAKALORIUS ĖJO PER TROBAS.

PO 1830–1831 M. SUKILIMO MOKYKLŲ IR ŠVIETIMO SISTEMA PERTVARKYTA PAGAL 1828 M. RUSIJOS IMPERIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS NUOSTATAS. UŽDARYTA PUSĖ MOKYKLŲ. 1832 M. UŽDARYTAS VILNIAUS UNIVERSITETAS. SUGRIEŽTINTA MOKYKLŲ BIUROKRATINĖ KONTROLĖ (VIDURINĖSE MOKYKLOSE ĮSTEIGTI INSPEKTORIŲ ETATAI, PRADINĖS MOKYKLAS KONTROLIAVO ŠVIETIMO APYGARDOS SKIRIAMAI PRIŽIŪRĖTOJAI). ĮVESTAS MOKESTIS UŽ MOKSLĄ, PARAPINĖS MOKYKLOS UŽDARYTOS, VIETOJ JŲ IMTA STEIGTI VALDINĖS SU DĖSTOMAJA RUSŲ KALBA (LEISTA MOKYTI SKAITYTI LENKIŠKAI), SUMAŽINTA VIDURINIŲ MOKYKLŲ MOKYMO PROGRAMA (ATSISAKYTA LENKŲ KALBOS IR LITERATŪROS, LENKIJOS IR LIETUVOS ISTORIJOS, GAMTOS MOKSLŲ, NUO 1848 M. – LOTYNŲ KALBOS), RUSŲ KALBA PADARYTA MOKOMAJA, PRADĖTA TAIKYTI LUOMINIUS VARŽYMUS (VALSTIEČIAMS, SMULKIESIEMS BAJORAMS). VIDURINĖS MOKYKLAS IMTA SKIRSTYTI LUOMINIŲ PRINCIPU: DALIS APSKRITIES MOKYKLŲ BUVO PAVADINTOS BAJORŲ MOKYKLŲ, DALIS – MIESTIEČIŲ MOKYKLŲ (NEPILNOS VIDURINĖS MOKYKLOS). 1834 M. VILNIUJE ĮSTEIGTA GIMNAZIJA PAVADINTA VILNIAUS BAJORŲ INSTITUTU, KURIAME MOKYTIS GALĖJO APIE 100 TURTINGŲJŲ BAJORŲ VAIKŲ. ŠIUO LAIKOTARPIU JAUNIMAS DAUGIAUSIA STUDIJAVO RUSIJOS IR LENKIJOS, XIX A. PAB. – XX A. PRADŽ. VOKIETIJOS, AUSTRIJOS, ŠVEICARIJOS IR KITŲ EUROPOS ŠALIŲ AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE.

1841 M. S. DAUKANTO IR KITŲ VISUOMENĖS VEIKĖJŲ PASTANGOMIS VĖL BUVO LEISTA PRIVATIEMS ASMENIMS IR BAŽNYČIOMS STEIGTI PRADINĖS MOKYKLĖLES, KURIOSE ŠALIA TIKYBOS PRADŽIAMOKSLIO BŪTŲ MOKOMA SKAITYTI LIETUVIŠKAI (SU SĄLYGA, KAD VAIKAI BUS SUPAŽINDINAMI SU RUSŲ ABĖCĖLE). IŠ PRADŽIŲ TOKIŲ MOKYKLĖLIŲ BUVO NEDAUG, 1850 M. VYSK. M. VALANČIAUS RŪPESČIU JŲ PADAUGĖJO, JO INICIATYVA IMTA RŪPINTIS IR SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMU. LIETUVIŲ MOKYKLOS KŪRIMU, LIETUVIŠKAIS VADOVĖLIAIS IR LIETUVIŠKŲ KNYGŲ LEIDYBA RŪPINOSI IR KITI KULTŪROS VEIKĖJAI.

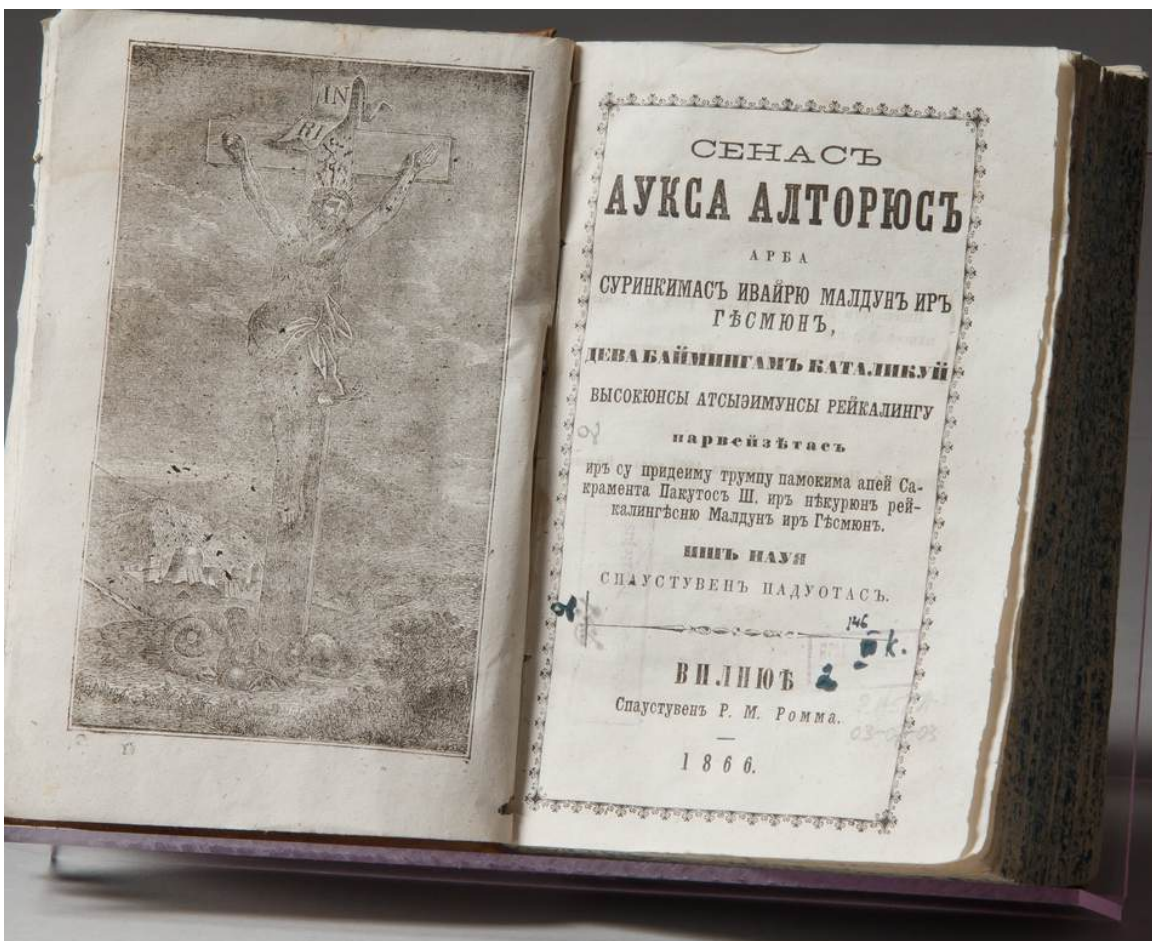

10 PAV. M. VALANČIUS (1801 – 1875). DAIL. A. LAFOSAS

NUMALŠINUS 1863–1864 M. SUKILIMĄ SUSTIPRĖJO RUSIFIKACIJA. UŽDRAUSTA SPAUDA LOTYNIŠKOMIS RAIDĖMIS, ĮVESTA GRAŽDANKA (LIETUVIŠKAS TEKSTAS KIRILICA) PERTVARKYTOS VIDURINĖS MOKYKLOS, UŽDARYTOS VIENUOLYNŲ VIDURINĖS MOKYKLOS, VILNIAUS BAJORŲ INSTITUTAS, VIETOJ PRADINIŲ MOKYKLŲ IMTA KURTI VALDINES RUSIŠKAS, VADINAMĄSIAS LIAUDIES, MOKYKLAS, UŽDRAUSTA MOKYTI LIETUVIŲ KALBA IR MOKYTOJAUTI KATALIKAMS LIETUVIAMS.

MOKYKLAS LANKYTI GALĖJO TIK PASITURINČIŲ TĖVŲ VAIKAI, BUVO PADIDINTAS MOKESTIS UŽ MOKSLĄ. 1864 M. VILNIAUS GUBERNIJOJE PRADINIŲ MOKYKLŲ MOKYTOJAMS RENGTI ĮKURTA MALADEČINOS MOKYTOJŲ SEMINARIJA (BUVO PRIIMAMI RUSŲ TAUTYBĖS JAUNUOLIAI IR STAČIATIKIŲ TIKĖJIMĄ PRIĖMĘ LIETUVIAI, 1874 M. BUVO UŽDRAUSTA MOKYTI LIETUVIAMS), 1872 M. KAUNO GUBERNIJOJE – PANEVĖŽIO MOKYTOJŲ SEMINARIJA (1878 M. IMTA DĖSTYTI IR LIETUVIŲ KALBA, KAD MOKYTOJAI GALĖTŲ SUSIKALBĖTI SU ATĖJUSIAIS Į MOKYKLĄ MOKINIAIS).

NUO 1864 M. UŽNEMUNĖJE LIETUVIAI GALĖJO STEIGTI LIETUVIŠKAS PRADINES MOKYKLAS IR MOKYTI GIMTĄJĄ KALBĄ (LIETUVIŲ KALBA MOKYTI SKAITYTI IR RAŠYTI REIKĖJO IŠ GRAŽDANKA SPAUSDINTŲ VADOVĖLIŲ. MOKYKLŲ STEIGĖJAI GALĖJO PASIRINKTI MOKYTOJUS. NUO 1867 M. CARO ĮSAKYMU ŠIOSE MOKYKLOSE PRADĖTA DĖSTYTI RUSŲ KALBĄ KAIP PRIVALOMĄJĮ DALYKĄ, NUO 1871 M. – MOKYTI RUSŲ KALBĄ (LIETUVIŲ KALBA LIKO KAIP MOKOMASIS DALYKAS). VEIKĖ MARIJAMPOLĖS, SUVALKŲ IR SEINŲ BERNIUKŲ GIMNAZIJOS (JOSE MOKĖSI DAUG VALSTIEČIŲ VAIKŲ). UŽNEMUNĖJE PRADINIŲ MOKYKLŲ MOKYTOJUS RENGĖ 1866 M. VEIVERIŲ PEDAGOGINIAI KURSAI, 1872 M. PERTVARKYTI Į VEIVERIŲ MOKYTOJŲ SEMINARIJĄ. ŠIOJE RUSIŠKOJE MOKYKLOJE GALĖJO MOKYTI IR VIETOS LIETUVIAI, BUVO DĖSTOMAS LIETUVIŲ KALBOS KURSAS, TODĖL VEIVERIŲ MOKYTOJŲ SEMINARIJA TAPO SVARBIU NAUJOSIOS LIETUVIŲ INTELIGENTIJOS RENGIMO ŽIDINIU.

11 PAV. SENASIS AUKSO ALTORIUS, IŠSPAUSDINTAS KIRILICA, VILNIUS, 1866 M.

KATALIKAI MOKINIAI TURĖJO ATSKIRAS TIKYBOS PAMOKAS, BET JUOS VERTĖ MELSTIS PRIEŠ KLASĖSE KABANČIAS IKONAS, PER VALSTYBINES ŠVENTES JIE PRIVALĖJO EITI Į PAMALDAS STAČIATIKIŲ CERKVĖSE. VIDURINIS MOKSLAS BUVO SUNKIAI PRIEINAMAS NEKILMINGŲJŲ IR NE STAČIATIKIŲ VAIKAMS,

VENGDAMI RUSIFIKACIJOS DAUGELIS LIETUVIŲ MOKĖSI RYGOS ŠVIETIMO APYGARDOS VIDURINĖSE MOKYKLOSE. LIETUVIŲ VALSTIEČIAI ORGANIZAVO SLAPTĄSIAS MOKYKLAS, KURIOSE JŲ PAČIŲ SAMDOMI MOKYTOJAI – DARAKTORIAI – MOKĖ GIMTĄJĄ KALBĄ.

LIETUVIŠKI VADOVĖLIAI, KNYGOS IR SPAUDA BUVO SLAPTA GABENAMA KNYGNEŠIŲ IŠ MAŽOSIOS LIETUVOS. SLAPTOSIOS MOKYKLOS BUVO VALDŽIOS PERSEKIOJAMOS (1884–1906 M. KAUNO GUBERNIJOJE SUSEKTOS 223), BET JŲ SPARČIAI DAUGĖJO, DAUGĖJO IR RAŠTINGŲ VALSTIEČIŲ (1897 M. KAUNO GUBERNIJOS VALDINĖSE MOKYKLOSE MOKĖSI TIK 6,9 % MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, O MOKANČIŲ SKAITYTI 9–49 METŲ ŽMONIŲ BUVO 54,2 %).

12 PAV. DARAKTORĖ E. POČIŪTĖ (1860 – 1932) PRIE SAVO MOKYKLOS ŽEMAIČIŲ KALVARIJOJE. APIE 1928 M.

13 PAV. GRIFELINĖ LENTELĖ IR GRIFELIUKAS NAUDOTA MOKYKLOSE XIX A. PAB.

5 SKYRIUS

ŠVIETIMAS LIETUVOJE 1904-1940 M.

TAUTINĖS MOKYKLOS KŪRIMAS

PO 1905-1907 M. REVOLIUCIJOS RUSIJOJE BUVO LEISTA MOKYTI LIETUVIŲ KALBA VALDINĖSE PRADINĖSE MOKYKLOSE IR KAIP NEPRIVALOMĄJĮ DALYKĄ DĖSTYTI VIDURINĖSE MOKYKLOSE, MOKYTOJAUTI LIETUVIAMS. ŠITUO LEIDIMU PASINAUDOJO LIETUVIŲ KULTŪROS IR VISUOMENĖS VEIKĖJAI, JŲ INICIATYVA BUVO KURIAMOS PRIVAČIOS MOKYKLOS, RENGTI LIETUVIŠKI VADOVĖLIAI.

DAUGIAUSIA LIETUVIŲ PRADINIŲ MOKYKLŲ ĮSTEIGĖ KATALIKIŠKOSIOS ŠVIETIMO ORGANIZACIJOS: „SAULĖS“, „ŽIBURIO“. 1907 M. „ŽIBURIO“ DRAUGIJA MARIJAMPOLĖJE ĮSTEIGĖ MERGAIČIŲ GIMNAZIJĄ MOKOMĄJĄ LIETUVIŲ KALBA (IKI 1914 BUVO VIENINTELĖ LIETUVIŲ VIDURINĖ MOKYKLA). MERGAIČIŲ VIDURINIŲ MOKYKLŲ MOKYMO PROGRAMA BUVO GEROKAI SIAURESNĖ NEI BERNIUKŲ, NEORIENTUOTA Į STUDIJAS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE. 1906 M. „SAULĖS“ DRAUGIJA SUORGANIZAVO MOKYTOJŲ KURSUS. 1914 M. VILNIUJE ĮKURTA MOKYTOJŲ SEMINARIJA.

PRASIDĖJUS PIRMAJAM PASAULINIAM KARUI DAUGELIS LIETUVOS MOKYKLŲ DĖL MOKINIŲ IR PEDAGOGŲ TRŪKUMO UŽDARYTOS, DALIS JŲ BUVO EVAKUOTA Į RUSIJĄ. NEMAŽAI LIETUVIŲ MOKINIŲ IR PEDAGOGŲ SUSITELKĖ VORONEŽE. ČIA 1915 M. BUVO ATIDARYTOS BERNIUKŲ IR MERGAIČIŲ GIMNAZIJOS (JOSE KAI KURIE DALYKAI PRADĖTI DĖSTYTI LIETUVIŲ KALBA), 1917 M. ĮSTEIGTAS PRIVATUS LIETUVIŲ MOKYTOJŲ INSTITUTAS. LIETUVIŲ VIDURINIŲ MOKYKLŲ DAR VEIKĖ SANKT PETERBURGE, TAMBOVE, JAROSLAVLYJE. 1915 M. LIETUVOJE PRIVAČIŲ ASMENŲ INICIATYVA PRADĖJO VEIKTI APIE 1000 LIETUVIŲ PRADINIŲ MOKYKLŲ, ĮSTEIGTOS PIRMOSIOS LIETUVIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS VILNIUJE, KAUNE, PANEVĖŽYJE. VOKIEČIŲ VALDŽIA GREITAI UŽDRAUDĖ SAVAVALIŠKAI STEIGTI MOKYKLAS, DALĮ JŲ UŽDARĖ.

14 PAV. P. VIŠINSKIS „MAŽAS ELEMENTORIUS ARBA SKAITYMO RAŠYMO MOKSLAS“, VILNIUS, 1914 M.

PO KARO MOKYKLŲ BŪKLĖ BUVO APGAILĖTINA – TRŪKO PATALPŲ, VADOVĖLIŲ, MOKYMO PRIEMONIŲ, KVALIFIKUOTŲ MOKYTOJŲ. MOKYKLOSE NEBUVO VIENINGOS MOKYMO PROGRAMOS. TOSE VIETOVĖSE, KURIOSE ANKSČIAU MOKYKLŲ NEBŪTA, JOS NUGRIAUTOS PER KARĄ AR PASTATAI BUVO NETINKAMI MOKYTIS, PATALPOS ĮSTEIGTOMS LIETUVIŠKOMS PRADŽIOS MOKYKLOMS DAUGIAUSIA NUOMOTOS PAS VIETINIUS ŪKININKUS. MOKYMO SI IR DARBO SĄLYGOS JOSE NE VISUR BUVO GEROS, NETINKAMAI PRITAIKYTOS VAIKAMS. 1923 METAIS „LIETUVOS MOKYKLOJE“ PUBLIKUOJAMAS STRAIPSNIS APIE TAI, KAD GARLIAVOS VALSČIUJE, ILGAKIEMYJE DAUGELIS APYLINKĖS VAIKŲ MOKOSI MAŽUTĖJE ILGAKIEMIO KAIMO MOKYKLĖLĖJE. TAČIAU JOSE SĄLYGOS MOKYTIS LABAI SUNKIOS: VIENAME ŪKININKO NAMO GALE MOKOSI SUSIGRŪDĘ VAIKAI, KITAME GYVENA ŪKININKAS SU ŠEIMA IR VISAIS SAVO DAIKTAIS.

ŠIO LAIKOTARPIO MOKYKLŲ BŪKLĖ PUIKIAI ILIUSTRUOJA ŠIE AMŽININKĖS PRISIMINIMAI: „GYVENTOJŲ PASTANGOMIS 1920 METAIS BUVO ATIDARYTA TRIJŲ SKYRIŲ MOKYKLA PAKUTUVĖNŲ KAIME, PASITURINČIOS ŪKININKĖS TROBOJE. VISI TRYS SKYRIAI BUVO VIENAME KAMBARYJE. 25 MOKINIAI MOKĖSI 5X6 M DYDŽIO KAMBARYJE, KURIAME BUVO TRYS LANGAI. PIRMAISIAIS METAIS KIEKVIENAS TĖVAS, ATVEDAMAS VAIKĄ Į MOKYKLĄ, ATVEŽDAVO IR SUOLĄ („SKAMEIKĄ“). SUSTAČIUS VISUS SUOLUS KLASĖ ATRODĖ LABAI JUOKINGAI, NES JIE BUVO SKIRTINGŲ FORMŲ IR DYDŽIŲ. TODĖL KITAI METAIS TĖVAI SUSIDĖJO PINIGUS IR SAMDĖ MEISTRĄ, KURIS PADARĖ VIENODUS SUOLUS.“

PIRMOJI NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS VYRIAUSYBĖ ŠVIETIMĄ LAIKĖ VIENU SVARBIAUSIŲ DALYKŲ. ŠVIETIMO SISTEMA BUVO KURIAMA PAGAL SUOMIJOS, ŠVEICARIJOS IR KITŲ ŠALIŲ ŠVIETIMO MODELĮ. SU ŠVIETIMO MINISTERIJOS ŽINIA SAVIVALDYBĖS, ŠVIETIMO DRAUGIJOS PRADĖJO STEIGTI MOKYKLAS. 1922 M. STEIGIAMASIS SEIMAS PRIĖMĖ PRADŽIOS MOKYKLŲ ĮSTATYMĄ, PAGAL KURĮ NEMOKAMAS KETURMETIS PRADINIS MOKSLAS TAPO PRIVALOMAS VISIEMS 7-11 METŲ VAIKAMS. ĮSTATYMAS PRADĖTAS ĮGYVENDINTI 1927-1928 M., OFICIALIAI ĮGYVENDINTAS 1930 M. VEIKĖ 4 KLASIŲ PRADINĖS MOKYKLOS, NEPILNOSIOS 4 KLASIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS (PROGIMNAZIJOS) IR 8 KLASIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS (GIMNAZIJOS). GIMNAZIJOS BUVO KELIŲ TIPŲ. DAUGIAUSIA VEIKĖ KLASIKINĖS GIMNAZIJOS (BUVO MOKOMA LOTYNŲ KALBOS IR 2 UŽSIENIO KALBŲ). BE KLASIKINIŲ, BUVO REALINIŲ, KOMERCINIŲ, MENO, MUZIKOS GIMNAZIJŲ. MOKSLAS VIDURINĖSE MOKYKLOSE BUVO MOKAMAS (GIMNAZIJŲ MOKINIAI UŽ MOKSLĄ MOKĖDAVO APIE 100 LITŲ PER METUS; PAŽANGŪS MOKINIAI BŪDAVO NUO MOKESČIO VISIŠKAI ARBA IŠ DALIES ATLEIDŽIAMAI).

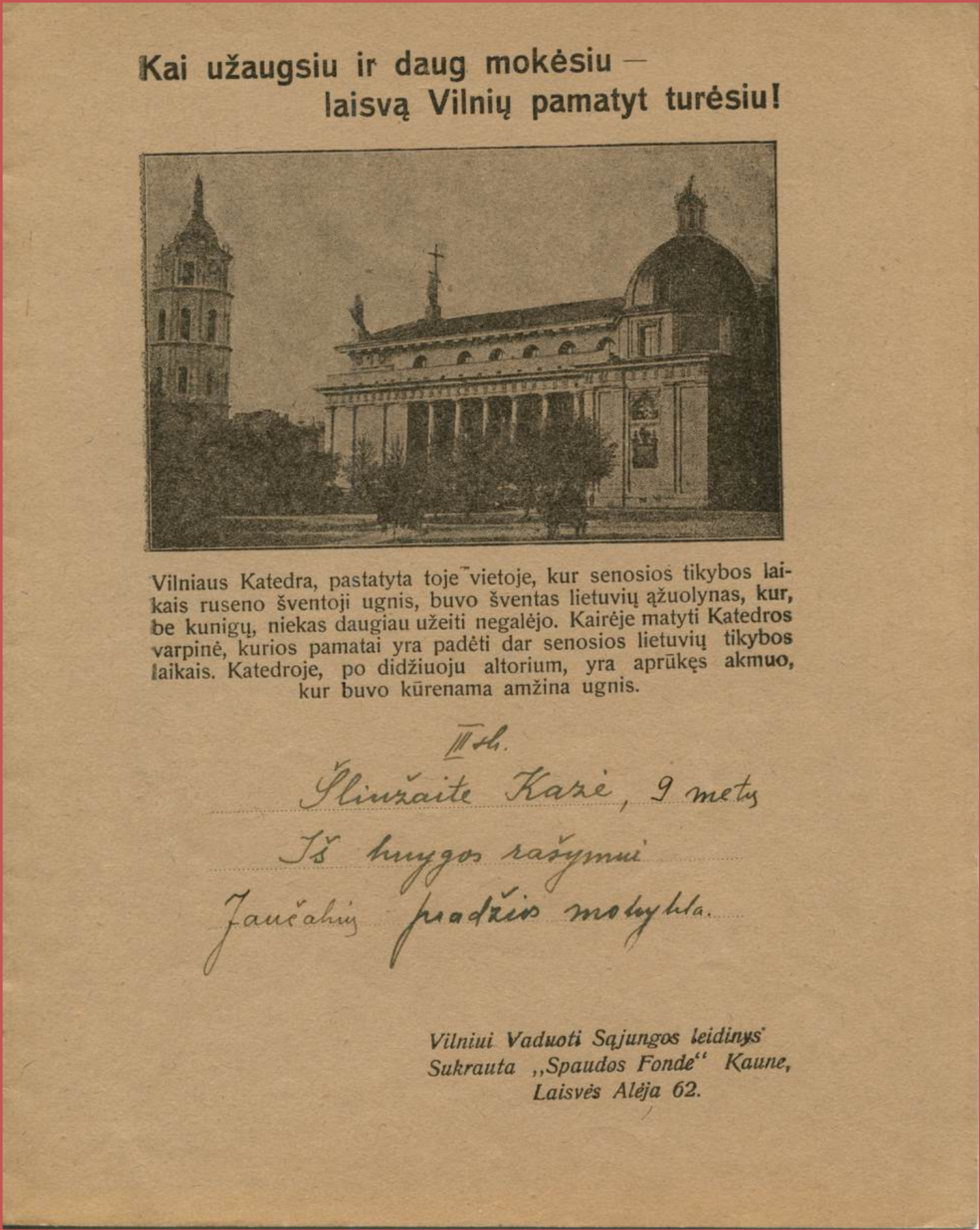
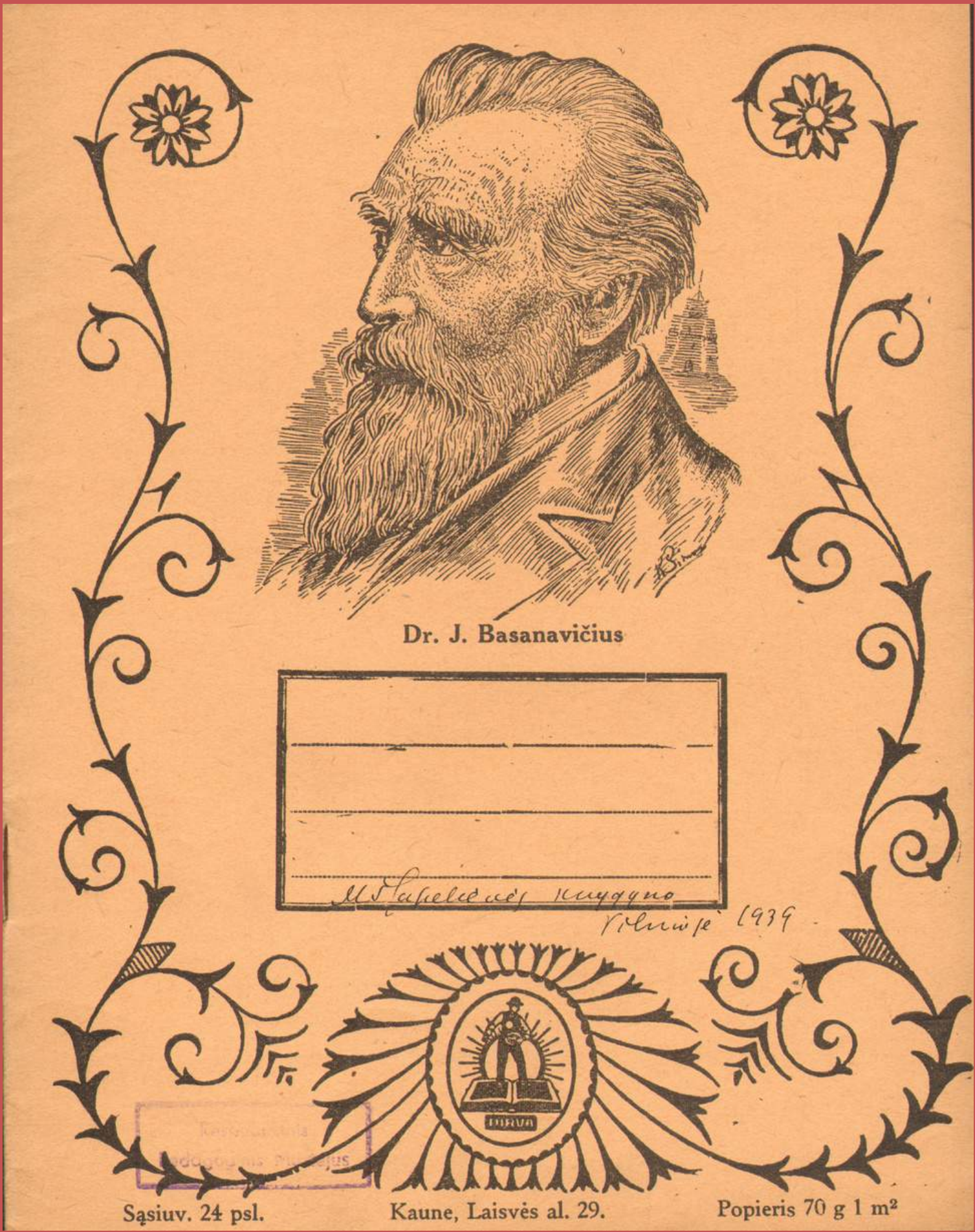
MOKYTOJAMS RENGTI BUVO STEIGIAMI KURSAI IR SEMINARIJOS. 1918-1940 M. KAUNE VEIKĖ „SAULĖS“ DRAUGIJOS IŠLAIKOMA „SAULĖS“ MERGAIČIŲ MOKYTOJŲ SEMINARIJA. ŠVIETIMO MINISTERIJA STEIGĖ KETURMETES MOKYTOJŲ SEMINARIJAS KITUOSE MIESTUOSE.

1919 M. KAUNE ĮKURTA AUKŠTŲJŲ MOKSLŲ DRAUGIJA, JOS TIKSLAS – STEIGTI IR REMTI AUKŠTĄSIAS MOKYKLAS, RENGTI PASKAITAS, LEISTI MOKSLO DARBUS, KNYGAS, VADOVĖLIUS. 1920 M. KAUNE ŠI DRAUGIJA ĮSTEIGĖ PIRMAJĄ AUKŠTUOSIUS KURSUS, KURIE 1922 M. PERTVARKYTI Į LIETUVOS UNIVERSITETĄ (NUO 1930 M. VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS). AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE MOKSLAS BUVO MOKAMAS (TIK 5 % STUDENTŲ GAUDAVO STIPENDIJĄ). PER 22 NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS GYVAVIMO METUS BUVO SUKURTA VISŲ PAKOPŲ ŠVIETIMO SISTEMA – IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOS, BENDROJO IR PROFESINIO UGDYMO ĮSTAIGOS BEI AUKŠTOSIOS MOKYKLOS, SPECIALIOSIOS MOKYKLOS.

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA GARANTAVO TAUTINIŲ MAŽUMŲ TEISĘ Į TAUTINĮ ŠVIETIMĄ. ŠIA TEISE PASINAUDOJO ŽYDŲ, LENKŲ, RUSŲ, LATVIŲ IR VOKIEČIŲ BENDRUOMENĖS. PRADINĖSE IR VIDURINĖSE MOKYKLOSE MOKSLEIVIAI MOKĖSI SAVO GIMTĄJĄ KALBĄ. PER TIKYBOS PAMOKAS JIE GALĖJO SUSIPAŽINTI SU IŠPAŽIŠTAMOS RELIGIJOS PAGRINDAIS. TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKSLEIVIAI TURĖJO MOKYTIS IR LIETUVIŲ KALBOS. LIETUVIŲ KALBAI ŠIOSE MOKYKLOSE BUVO SKIRTOS 4-5 SAVAITINĖS PAMOKOS. MOKYKLŲ RAŠTVEDYBA TURĖJO BŪTI VEDAMA LIETUVIŲ KALBA. 1937 M. GIMNAZIJOSE IR PROGIMNAZIJOSE MOKĖSI 18838 MOKSLEIVIAI, TARP JŲ: LIETUVIŲ - 14446 (76,6%), ŽYDŲ - 3331 (17,67%), LENKŲ - 393 (2,8%), VOKIEČIŲ - 301 (1,64%), RUSŲ - 269 (1,42%), LATVIŲ - 68 (0,36%), KITŲ TAUTYBIŲ - 30 (0,16%). TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKYKLAS STEIGĖ LR ŠVIETIMO MINISTERIJA, VISUOMENINĖS ORGANIZACIJOS, LIETUVOS PILIEČIAI. 1939-1940 M. LIETUVOJE VEIKĖ 14 PRIVAČIŲ ŽYDŲ, 3 LENKŲ, 1 VOKIEČIŲ IR 1 RUSŲ PRIVATI GIMNAZIJA BEI 4 ŽYDŲ, 1 VOKIEČIŲ IR 1 LATVIŲ PRIVATI PROGIMNAZIJA. TAUTINIŲ MAŽUMŲ BENDRUOMENĖS NAUDOJOSI PLAČIA KULTŪRINE AUTONOMIJA. JAUNIMAS DALYVAVO KULTŪROS, SPORTO IR KITOSE ORGANIZACIJOSE BEI DRAUGIJOSE.

Jaučiais ir Simais		
1. Būdnylyte Labokantė		
Švėkšna, 1934 m. spalio mėn. 16 d.		
Švėkšnos Saulės Gimnazijos Direktorius		
Švėkšna, 1934 m. spalio mėn. 16 d.		
Aukotojų pavardės ir vardas		
Ka aukoto		
Aukotojų pavardės ir vardas		
1. E. Rumšaitė	Arbūzas, vėrinis, cebulis	Elmūnaitė
2. U. Annašičė	Gaiduka	Annašičė
3. J. Runklys	(palaidų) cebulis	J. Runklys
4. Lengvinas	1 vėrinis, cebulis	Ladas Lengvinas
5. Urbi	1 sūris	A. Urbi
6. Blūdiene	1 cebulis, vėrinis	Blūdiene
7. Merliūnienė	1 gaiduka	Merliūnienė
8. Budvytienė	6 obuoliai	Budvytis
9. Radzius	4 vėrinis, cebulis	Radzius
10. Sankaitė	1 sūris	Sankaitė
11. Gečienė	1 gaiduka	Gečienė
12. Kincienė	8 obuoliai	Kincienė
13. Budvytis	30 ct.	Budvytis
14. U. Mabsinskiene	rankšlankys	U. Mabsinskiene
15. B. Stanelyte	50 ct.	B. Stanelyte
16. Daugėla	50 ct.	B. Daugėla
17. Vitošienė	1 sūris	Vitošienė
18. Rukšinskienė	1 arbūzas (atvėr)	Rukšinskienė
19. Sertvytienė	vienas rankoves	Sertvytienė
20. Sertvytienė	1 sūris	Sertvytienė
21. Blūdiūtė	2 arbūzai	Blūdiūtė
22. Blūdiūtė	50 ct.	Blūdiūtė
23. Gerulienė	prau arbūzas	Gerulienė
24. Pajlauskienė	1 sūris	Pajlauskienė
25. J. Lamsargis	2 kiaušius	J. Lamsargis
26. Stančienė	Cebulin vėrinis	M. Stančienė
27. Stančelis	50 ct.	Stančelis
28. Gečienė	Arbūzas ir 5 kiaušius	Gečienė
29. J. Lamsargis	1 sūris	J. Lamsargis
30. Budvytis	1 lit.	Budvytis
31.		
32.		
Iš viso 20 ct. gėran		
Val. D.		

15 PAV. ŠVĖKŠNOS SAULĖS GIMNAZIJOS „AUKŲ LAPAS“, ŠIAME AUKŲ LAPE MATOME KAS BUVO AUKOJAMA NETURTINGIEMS MOKINIAMS.

6 SKYRIUS

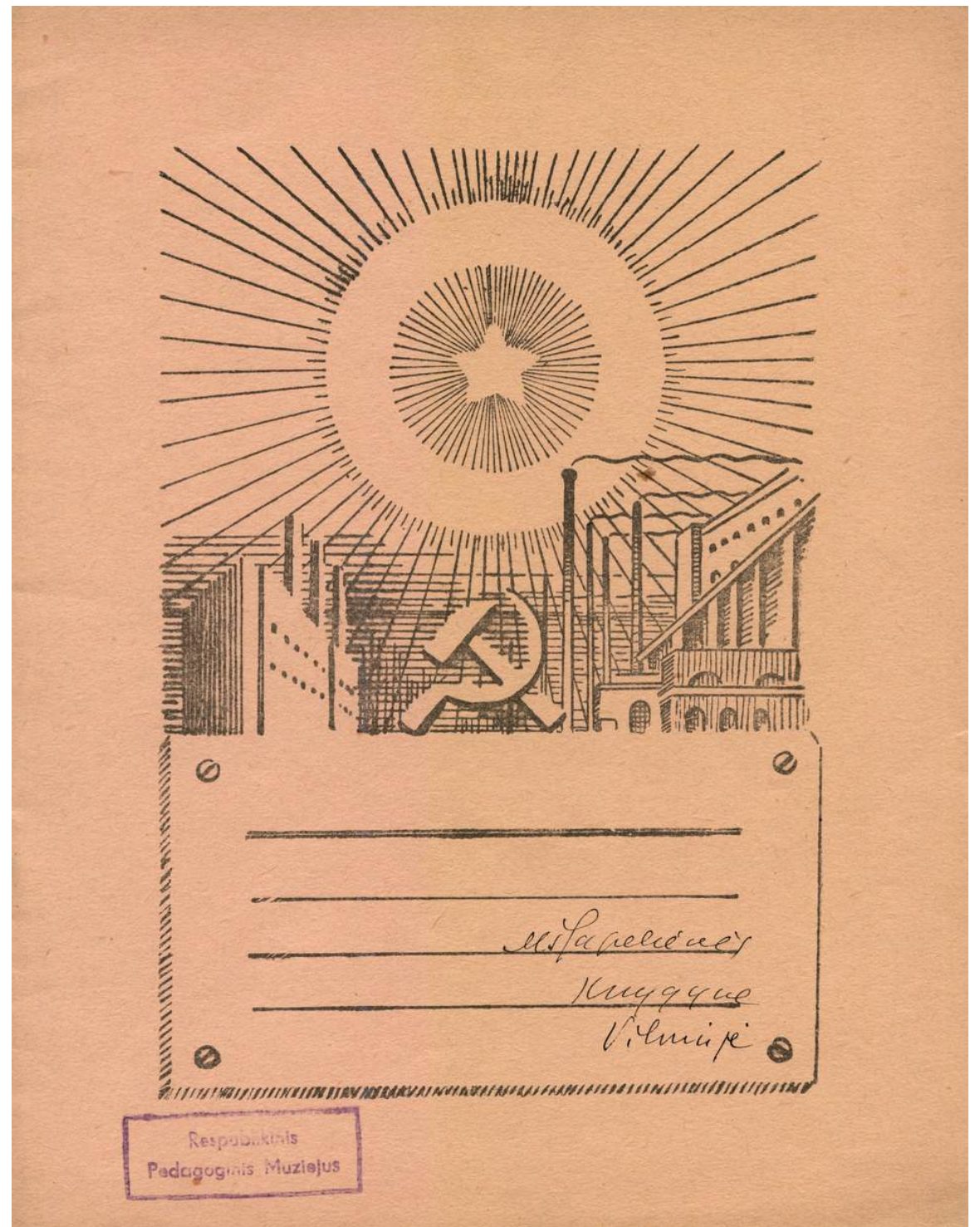
ŠVIETIMAS OKUPACIJŲ METAIS 1940-1991 M.

1940 M. SSRS OKUPAVUS LIETUVĄ ŠVIETIMAS BUVO PERTVARKYTAS PAGAL SSRS ŠVIETIMO SISTEMOS MODELĮ: PRIVAČIOS MOKYKLOS IR IKIMOKYKLINĖS ĮSTAIGOS NACIONALIZUOTOS, MOKYKLĄ ATSKIRTA NUO BAŽNYČIOS, TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKYKLOS (IŠSKYRUS RUSŲ) UŽDARYTOS, IŠ VISŲ MOKYKLŲ MOKYMO PROGRAMŲ PAŠALINTA TIKYBA, LOTYNŲ KALBA, PRADĖTA MOKYTI SSRS ISTORIJOS, SSRS KONSTITUCIJOS, RUSŲ KALBOS. PERŽIŪRĖTAS ISTORIJOS IR LIETUVIŲ LITERATŪROS TURINYS – NETINKAMA SOVIETINEI IDEOLOGIJAI MEDŽIAGA, KŪRINIŲ AUTORIAI – IŠIMAMI IŠ PROGRAMOS (KOL BUVO RENGiami NAUJI VADOVĖLIAI, MOKYKLOSE SURINKTI ESAMI IR IŠ JŲ IŠPLĖŠIAM, IŠKARPOMI LAPAI). PANAIKINTAS MOKESTIS UŽ MOKSLĄ VISOSE MOKYMO ĮSTAIGOSE. ŠVIETIMO SISTEMA BUVO IDEOLOGIZUOJAMA, POLITIZUOJAMA, CENTRALIZUOJAMA, ĮVESTA TOTALI KONTROLĖ. NEI MOKYTOJAI, NEI MOKINIAI NETURĖJO TEISĖS REIKŠTI KITOKIĄ NUOMONĘ NEGU OFICIALIOJI.

1941 M. VOKIETIJAI UŽĖMUS LIETUVĄ BUVO PANAIKINTI SOVIETINIAI ŠVIETIMO SISTEMOS PERTVARKYMAI: MOKYKLOSE PANAIKINTI SOVIETINĖS VALDŽIOS ĮVESTI MOKOMIEJI DALYKAI, VĖL PRADĖTA DĖSTYTI TIKYBA, MOKYTI VOKIEČIŲ KALBOS. VOKIEČIŲ OKUPACINĖ VALDŽIA IŠ AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ PAŠALINO VISUS DĖSTYTOJUS IR STUDENTUS ŽYDUS (VĖLIAU LENKUS IR RUSUS); DAUGUMA JŲ BUVO SUŠAUDYTI ARBA NUKANKINTI KONCENTRACIJOS STOVYKLOSE. PRASIDĖJUSIAME ANTINACINIAME LIETUVIŲ PASIPRIEŠINIME AKTYVIAI DALYVAVO DĖSTYTOJAI IR STUDENTAI. LIETUVOS JAUNIMUI BOIKOTAVUS ŠAUKIMĄ STOTI Į VOKIETIJOS ORGANIZUOJAMĄ ESESININKŲ LIETUVIŲ LEGIONĄ, 1943 M. PRADŽIOJE AUKŠTOSIOS MOKYKLOS UŽDARYTOS, UŽDARYTA NEMAŽAI PROGIMNAZIJŲ IR GIMNAZIJŲ. 48 ŽYMIUS LIETUVOS INTELIGENTUS SUĖMĖ IR IŠVEŽĖ Į ŠTUTHOFO KONCENTRACIJOS STOVYKLĄ.

ANTROSIOS SOVIETINĖS OKUPACIJOS METU 1944 M. BUVO KURIAMA SOVIETINĖ ŠVIETIMO SISTEMA. 1945–1948 M. IŠTREMTA APIE 1200 MOKYTOJŲ. NUO 1949 M. MOKYKLOS BUVO STAMBINAMOS, DAUGELIS PRADINIŲ PRIJUNGTA PRIE VIDURINIŲ, ĮSTEIGTA NAUJŲ VIDURINIŲ MOKYKLŲ, PRIE KAI KURIŲ VEIKĖ BENDRABUČIAI (VAD. INTERNATAI).

MOKYMO TURINYS BUVO VIENODAS VISOSE SSRS MOKYKLOSE. VADOVĖLIAI, IŠSKYRUS LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS

18 PAV. SOVIETINĖS OKUPACIJOS LAIKOTARPIO SAŠIUVINIS.

BEI LIETUVOS ISTORIJOS, BUVO VERČIAM IŠ RUSŲ KALBOS. DAUGUMA SSRS MOKYKLŲ APRŪPINAMOS STANDARTINĖMIS VAIZDINĖMIS MOKYMO PREMONĖMIS SKIRTINGŲ DALYKŲ KABINETAMS BEI IDEOLOGINE ATRIBUTIKA (IDEOLOGINIAI PLAKATAI, POLITINIŲ VEIKĖJŲ BIUSTAI IR BARELJEFAI), ĮRENGIAM POLITINIO ŠVIETIMO KABINETAI (PIONIERIŲ, KOMJAUNUOLIŲ KAMBARYS). KOMUNISTINĮ AUKLĖJIMĄ MOKYKLOSE DIEGĖ PRIVALOMOS SPALIUKŲ, PIONIERIŲ, KOMJAUNIMO ORGANIZACIJOS. SOVIETMEČIO MOKYKLĄ BUVO ORIENTUOTA Į PAKLUSNIŲ, TOTALITARINĖS VALSTYBĖS PAVALDINIŲ PARENGIMĄ, KURIE TURĖJO PERIMTI TAM TIKRAS IDEOLOGINES DOGMAS IR PASIRUOŠTI TOLIMESNIAM PROFESINIAM GYVENIMUI. 1944 M. BUVO ATGAIVINTOS NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE VEIKUSIOS AUKŠTOSIOS MOKYKLOS. AUKŠTASIS MOKSLAS BUVO POLITIZUOTAS (DĖSTYTAS PRIVALOMAS MARKSIZMO-LENINIZMO KURSAS), AUKŠTOSIOS MOKYKLOS PERTVARKYTOS PAGAL SSRS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ SISTEMĄ. DĖSTYTOJAI BUVO SEKAMI, TIKRINAMI, DĖL IDEOLOGINIŲ MOTYVŲ ŠALINAMI, Į JŲ VIETAS BUVO SIUNČIAM DĖSTYTOJAI IŠ RUSIJOS.

REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

- ALMONAITIS, VYTENIS. „LIETUVOS KRIKŠTAS IR ŽEMAITIJA“. IN LITUANISTICA. VILNIUS: ACADEMIA, 1996, NR. 2(26).
- KAMUNTAVIČIENĖ, VAIDA. „LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS PARAPINĖS MOKYKLOS XVII A. ANTROJOJE PUSĖJE“. IN RELIGIJOS MOKSLO ŽURNALAS. KAUNAS : VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO LEIDYKLA, 2002, NR. 7(35).
- KARVELIS, DEIMANTAS. „EVANGELIKŲ REFORMATŲ MOKYKLOS IR ŠPITOLĖS RADVILŲ BIRŽŲ KUNIGAİKŠTYSTĖJE XVI A. PABAIGOJE - XVII A. VIDURYJE“. IN ŽIEMGALA : ISTORIJOS IR KULTŪROS ŽURNALAS. 2006, NR. 2.
- KASPERAVIČIŪTĖ, VITALIJA. „JĖZUITŲ IR EDUKACINĖS KOMISIJOS MOKYKLOS KAUNE : SĄVEIKA IR PERIMAMUMAS (XVIII A.)“. IN KAUNO ISTORIJOS METRAŠTIS. 3 T., KAUNAS: VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO LEIDYKLA, 1998.
- KIAUPIENĖ, JŪRATĖ, INGĖ LUKŠAITĖ. LIETUVOS ISTORIJA. BALTŲ LANKŲ LEIDYBA, 2013.
- LUKŠAITĖ, INGĖ. KAI TIKĖJIMAS KEITĖ PASAULĮ... REFORMACIJA LIETUVOJE, VILNIUS: MOKSLO IR ENCIKLOPEDIJŲ LEIDYBOS CENTRAS, 2017.
- PRAŠMANTAITĖ, ALDONA. „DĖL LIETUVOS KATALIKŲ DVASININKŲ DALYVAVIMO EDUKACINĖS KOMISIJOS VEIKLOJE“. IN LIETUVOS DIDŽIOJI KUNIGAİKŠTYSTĖ: VALSTYBĖ, KULTŪRA, EDUKACIJA. VILNIUS: LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTO LEIDYKLA, 2015.
- SUD. MARKAUSKAITĖ, NERINGA. JĖZUITAI LIETUVOJE (1608–2008): GYVENIMAS, VEIKLA, PAVELDAS, LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS, 2012.
- VARSACKYTĖ, RASA. BUVĘ JĖZUITAI MOKYTOJAI KAUNE XVIII A. PABAIGOJE : IŠŠŪKIS SOCIALINIAM IDENTITETUI. N.P., 2004.
- VILIŪNAS, DALIUS. „UŽMIRŠTIEJI APŠVIETOS EPOCHOS PEDAGOGIKOS IR MOKYKLŲ SILUETAI: BAJORO UGDYMAS XVIII A. PABAIGOJE - XIX A. PRADŽIOJE MARIJAMPOLĖS MARIJONŲ MOKYKLOJE“. IN LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. 30 T., 2007.